

ARCHEOLOGIENOTA 2021F460
Diest-Tessenderloseweg

DEEL I - VERSLAG VAN RESULTATEN

ATELIER ILSE ROOVERS
ARCHEOLOGISCHE STUDIES
RAPPORT 38

Atelier Ilse Roovers

Bergstraat 39

2861 Onze-Lieve-Vrouw-Waver

0495 / 88 72 88

© Atelier Ilse Roovers, Archeologische studies, 2021, 38.

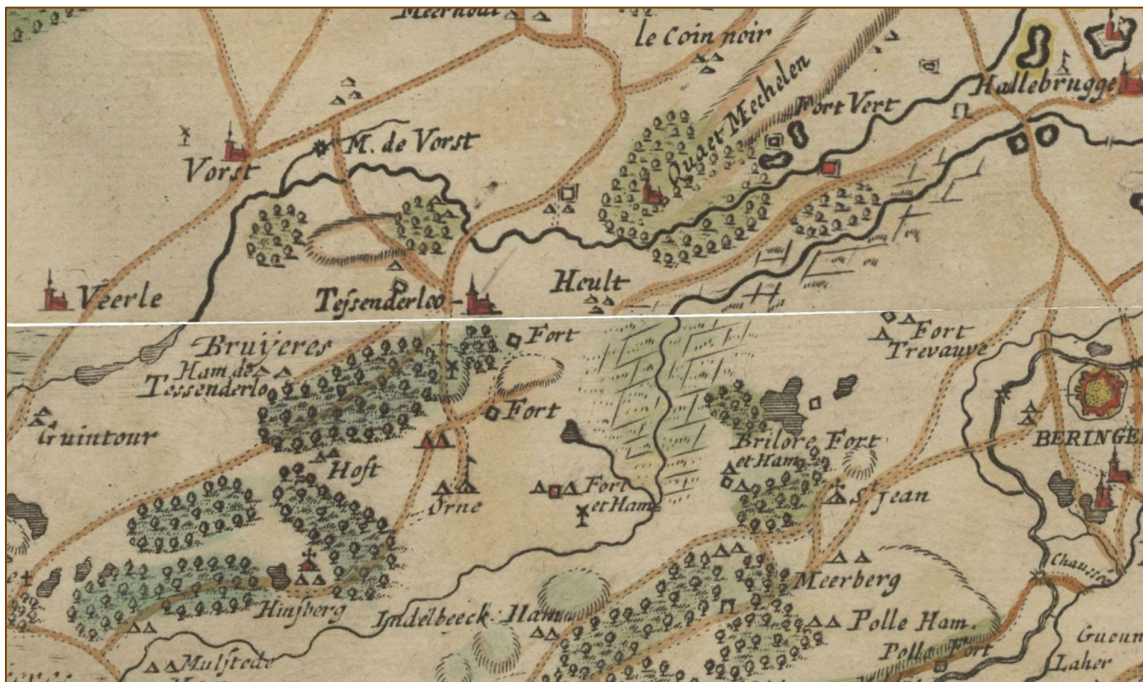
Illustratie voorblad: detail uit de kaart van Fricx van 1712.

Op de teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Gelieve mij de wens om gebruik te maken van de teksten of illustraties schriftelijk over te maken. Deze uitgave mag niet zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt. Gegevens worden niet gedeeld met derden zonder uitdrukkelijke toestemming van de opdrachtgevers of initiatiefnemers. Atelier Ilse Roovers aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

ARCHEOLOGIENOTA 2021F460

Diest (Deurne) - Tessenderloseweg

DEEL I - VERSLAG VAN RESULTATEN

Ilse Roovers

Onze-Lieve-Vrouw-Waver
2021

Inhoudstafel

DEEL I : VERSLAG VAN RESULTATEN

1.	INLEIDING	5
1.1	Administratieve fiche.....	5
1.2	Introductie	6
1.3	Methodiek en indeling.....	9
2.	BESCHRIJVING VAN DE GEPLANE WERKZAAMHEDEN	11
2.1	Huidige toestand.....	11
2.2	Nieuwe toestand.....	16
3.	BUREAUSTUDIE.....	17
3.1	Landschappelijke context.....	17
3.2	Archeologische context	23
3.3	Historische context	25
3.3.1	Toponymie	25
3.3.2	Historische bronnen over Diest	26
3.3.3	Cartografische bronnen	27
3.3.4	Topografische kaarten NGI en luchtfotografie.....	29
4.	SYNTHESE.....	32
5.1	Conclusies uit de bureaustudie en waardebeoordeling	32
5.2	Impact.....	33
5.3	Kans op kennisvermeerdering	34
5.4	Advies	34
5.	SAMENVATTING.....	35
6.	Bibliografische referenties	36
7.	Lijst van figuren.....	37
8.	Lijst van foto's en tabellen	38

1. INLEIDING

1.1 Administratieve fiche

Project	Archeologienota Diest-Tessenderloseweg	
Projectcode	2021F460	
Oppervlakte terrein	6.278,69 m ²	
Geplande bodemingreep	Stedenbouwkundige handeling - sloop van een winkel en parking	
Oppervlakte bodemingreep	ca. 5.566 m ²	
Wetgeving	De wetgeving met betrekking tot de archeologie: het onroerend erfgoed decreet van 12 juli 2013 en het onroerend erfgoed besluit van 16 mei 2014, die voor archeologie in werking traden op 1 juni 2016, gewijzigd op 18 juli 2017 en met terugwerkende kracht toepasbaar vanaf 1 juni 2017.	
Gemeente	Diest	
Provincie	Vlaams-Brabant	
Arrondissement	Leuven	
Kadastrale gegevens	Diest, 6 ^{de} afdeling, sectie A nr. 380 A	
Bounding Box	X	Y
	200365.1	192978.5
	200450.2	192863.3
Autorisatie	Ilse Roovers, OE/ERK/Archeoloog/2019/00032	
Auteur	Ilse Roovers	
Onderzoekstermijn	Oktober 2021	
Trefwoorden	Archeologienota, bureaustudie, Zuiderkempen, Noordelijk Hageland, Diest.	

1.2 Introductie

Het terrein waarvoor een **omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handeling** wordt aangevraagd, is gelegen aan de Tessenderloseweg 84 te Diest en omvat het kadastraal perceel, Diest, 6de afdeling, sectie A nr. 145 D (Figuur 1 en Figuur 2). De totale oppervlakte van het terrein bedraagt 6.278,69 m². Het perceel ligt volgens het gewestplan in agrarisch gebied en in woongebied met landelijk karakter (Figuur 3).

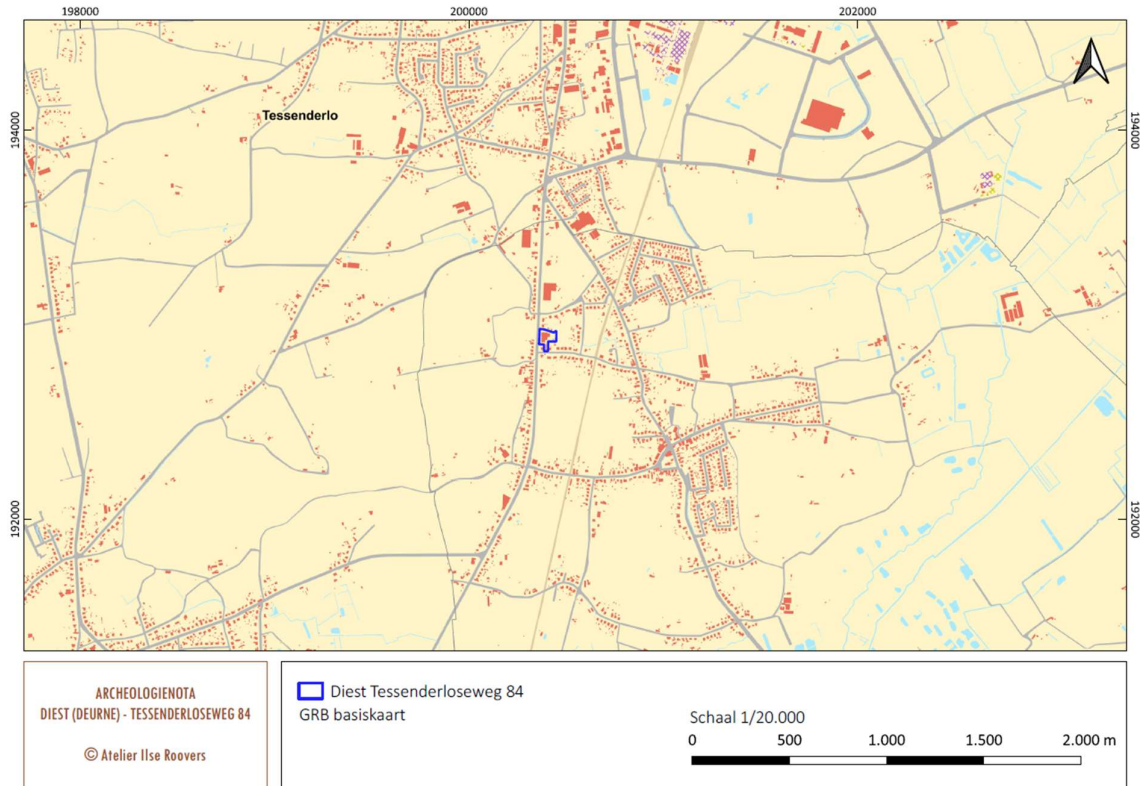
De bodemingreep houdt de **sloop** in van een winkelcomplex met parking. De sloopzone bedraagt ca. 5.566 m² (Figuur 4). Van dit terrein is ca. 712 m² momenteel onbebouwd.

Voor de uitvoering van deze stedenbouwkundige handeling met ingreep in de bodem dient de initiatiefnemer een omgevingsvergunning aan te vragen. In navolging van artikel 5.4.1 van het Onroerendergoeddecreet van 12.07.2013 wordt hier een archeologienota aan toegevoegd.

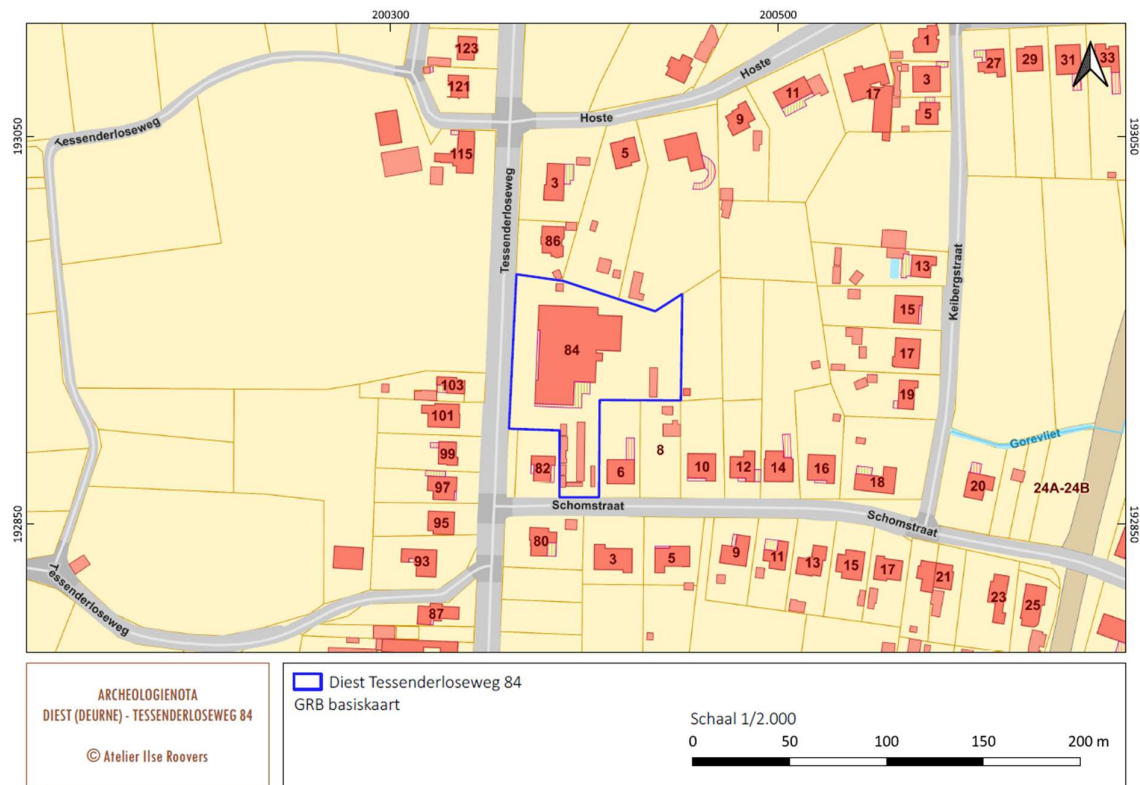
Deze archeologienota houdt een archeologisch vooronderzoek in en bestaat uit twee delen. Het eerste deel is het verslag van de resultaten van het bureauonderzoek waarin het terrein archeologisch gewaardeerd wordt. Op basis van deze resultaten worden in het tweede deel de maatregelen uitgewerkt naar aanleiding van de geplande bodemingrepen.

Momenteel kan geen uitgebreid archeologisch vooronderzoek uitgevoerd worden omwille van praktische redenen. Controleboringen¹ en/of een landschappelijk booronderzoek zijn niet mogelijk omdat het terrein grotendeels verhard is. Daarom berust de huidige archeologienota op de gegevens die zijn verzameld uit het bureauonderzoek en wordt er geopteerd voor een **uitgesteld vervolgtraject**.

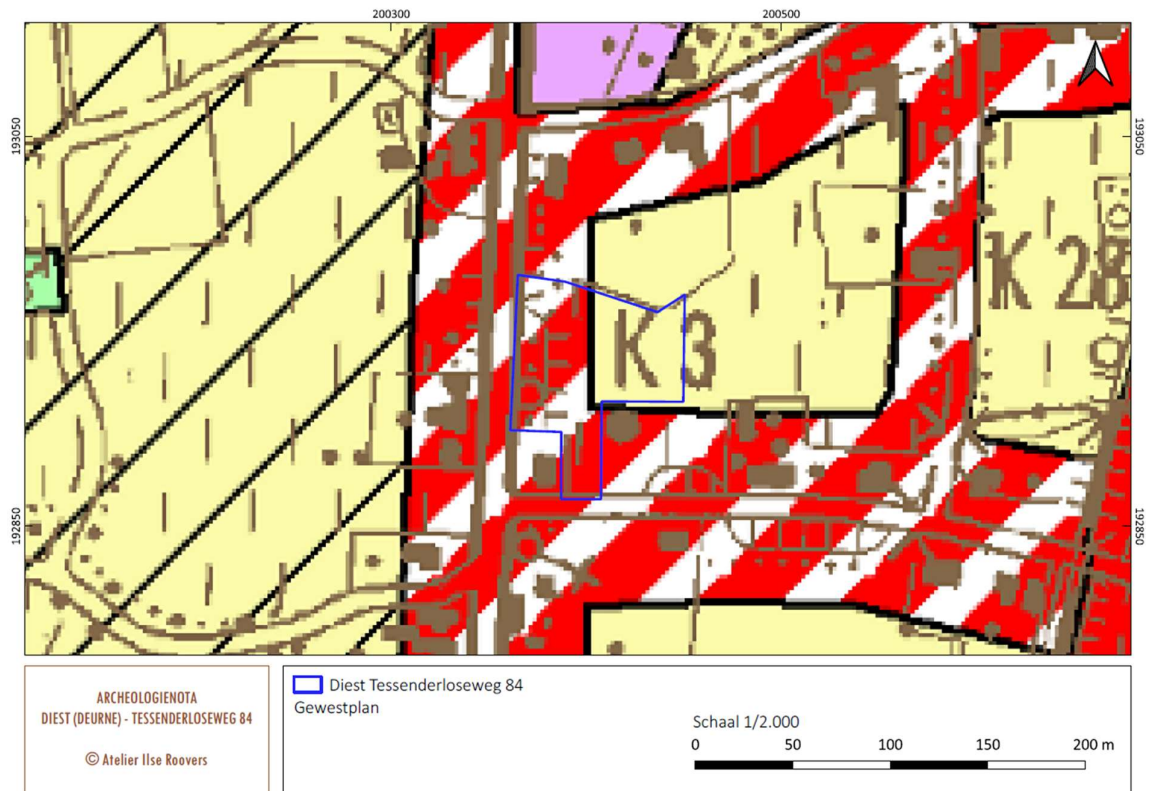
¹ Code van Goede Praktijk versie 4, p. 49. Controleboringen dienen om de dikte van de bouwvoor en de diepte van eventuele verstoringen te bepalen.

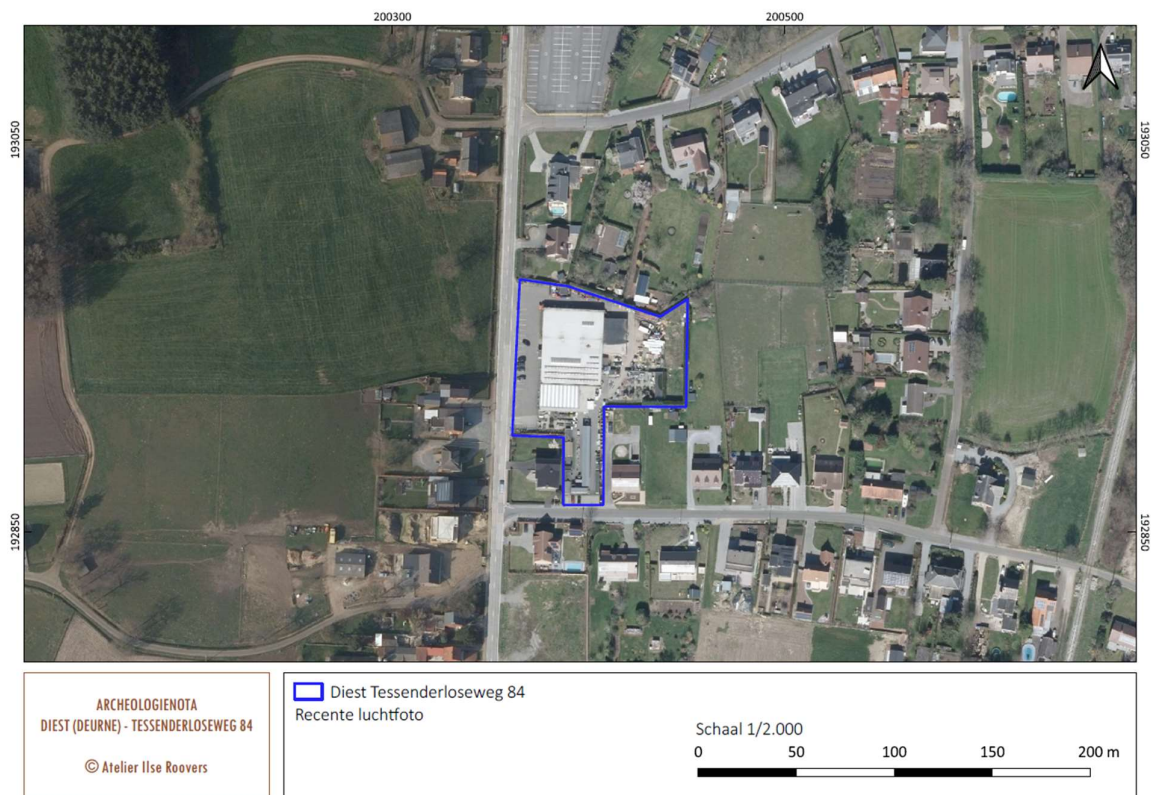
Figuur 1: Situering van het plangebied op het Grootchalig Referentie Bestand (bron: geopunt)

Figuur 2: Het plangebied op het Grootchalig Referentie Bestand (bron: geopunt)

Figuur 3: Situering van het plangebied op het gewestplan. Code rood-wit = woongebied met landelijk karakter, geel = agrarisch gebied, paars = industriegebied (bron: geopunt)

Figuur 4: Situering van het plangebied op de meest recente luchtfoto (bron: geopunt)

1.3 Methodiek en indeling

METHODIEK

Het doel van deze bureaustudie is het plangebied Diest-Tessenderloseweg archeologisch te evalueren op basis van de bestaande bronnen en de impact van de geplande werken op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed te bepalen. Hiertoe verzamelen we informatie over de mogelijke aan- of afwezigheid van archeologisch en cultuurhistorisch erfgoed binnen het projectgebied. De kenmerken, de relatie tot het omringende landschap, de bewaringstoestand en de waarde van eventueel aanwezig erfgoed worden ingeschat. We bepalen hoe daarmee moet omgegaan worden in het kader van de geplande bodemingrepen. Hiertoe beschrijft de Code van Goede Praktijk² de mogelijke onderzoekstrajecten of -faseringen waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen vooronderzoek zonder ingreep in de bodem (bureaustudie, landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek, veldkartering) en vooronderzoek met ingreep in de bodem (verkenkend archeologisch booronderzoek, waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten, proefputten in functie van steentijdartefactensites).

Op de volgende onderzoeksvragen wordt tijdens dit bureauonderzoek een antwoord geformuleerd:

- Welke gegevens bieden de gekende bronnen over archeologie en cultuurhistorie m.b.t. het plangebied?
- Hoe evolueerde het landschap? Is er een evolutie in het grondgebruik ter hoogte van het projectgebied?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief? Wat zijn de gekende verstoringen?
- Is verder aanvullend vooronderzoek noodzakelijk?

INDELING VAN DEZE STUDIE

In hoofdstuk 2 wordt de impact op de bodem in kaart gebracht. De bestaande toestand en de geplande bebouwing worden bestudeerd. De werken waarvoor een omgevingsvergunning wordt aangevraagd, worden beschreven aan de hand van de plannen die de opdrachtgever ter beschikking stelt.

Daarna volgt de studie van de landschappelijke context in hoofdstuk 3.1. De topografie, hydrografie, geologie, bodem, bodembedekking, -gebruik en -erosie wordt bestudeerd m.b.t. het plangebied. De kaarten zijn online geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.dov.vlaanderen.be.

In hoofdstuk 3.2 bekijken we of er archeologische informatie beschikbaar is voor dit terrein en de nabije omgeving. Hiervoor is de Centrale Archeologische Inventaris (verder: CAI) van het agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd. Deze data zijn in eerste instantie indicatief. We merken op dat deze data niet volledig zijn en geen garantie bieden op de aan- of afwezigheid van archeologische sites op het terrein. Ook is de inventaris onroerend erfgoed nagekeken. De informatie is online beschikbaar op www.inventaris.onroerenderfgoed.be.

Om inzicht te krijgen in de historische ontwikkeling van het plangebied vanaf de 18de eeuw worden in hoofdstuk 3.3 de historische en topografische kaarten bestudeerd. Voor het plangebied zijn de volgende kaarten online beschikbaar op www.cartesius.be: de Fricx kaart (1712), de Ferraris kaart (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841), de Popp kaart (1842-1879) en de kaart Vandermaelen (1846-1854). De Villaret kaart (1745-1758) is niet beschikbaar. Om informatie te verzamelen over het

² Code van Goede Praktijk, versie 4.0, 28.

landgebruik vanaf het einde van de 19de eeuw tot nu bekeken we de historische topografische kaarten en luchtfoto's van het NGI op www.cartesius.be en op www.kbr.be.

Tenslotte worden in hoofdstuk 4 alle gegevens gebundeld om tot een archeologische waardering te komen. Hierbij wordt de kans op de aanwezigheid van archeologisch erfgoed, de kans op kennisvermeerdering en de bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologische erfgoed ingeschat. Op basis van deze waardebeoordeling en de impact van de geplande werken op de bodem wordt onderzocht of er maatregelen moeten opgesteld worden inzake de verdere archeologische opvolging voor dit plangebied.

KAARTEN

De kaarten zijn opgemaakt in QGIS 3.18. De datasets zijn afkomstig van de geoloketten van Federale en Vlaamse overheden. De schalen waarop de kaarten zijn aangemaakt, worden aangepast in functie van de context waarin het plangebied wordt getoond.

OVERZICHT VAN DE ARCHEOLOGISCHE EN HISTORISCHE PERIODEN

Volgens de huidige spelling worden historische perioden en woorden waarmee we de tijd indelen geschreven met een kleine letter. De regel geldt voor courante teksten. In gespecialiseerde publicaties kan ervan worden afgeweken. Wij verkiezen om deze woorden met een kleine letter te schrijven.

Periode	Tijd in jaren
nieuwste tijd	19 ^{de} eeuw - heden
nieuwe tijd	16 ^{de} eeuw – 18 ^{de} eeuw na Chr.
middeleeuwen	5 ^{de} eeuw – 15 ^{de} eeuw na Chr.
late middeleeuwen	13 ^{de} eeuw – 15 ^{de} eeuw na Chr.
volle middeleeuwen	10 ^{de} eeuw - 12 ^{de} eeuw na Chr.
vroege middeleeuwen C / Karolingische periode	8 ^{ste} eeuw – 9 ^{de} eeuw na Chr.
vroege middeleeuwen B / Merovingische periode	6 ^{de} eeuw – 8 ^{ste} eeuw na Chr.
vroege middeleeuwen A / Frankische periode	5 ^{de} eeuw na Chr.
Romeinse tijd	57 voor Chr. - 402 na Chr.
ijzertijd	800 - 57 voor Chr.
late ijzertijd	250 - 57 voor Chr.
midden ijzertijd	475/450 - 250 voor Chr.
vroege ijzertijd	800 - 475/450 voor Chr.
bronsijd	2100/2000 - 800 voor Chr.
neolithicum (jonge steentijd)	5300 - 2000 voor Chr.
finaal neolithicum	3000 - 2000 voor Chr.
laat neolithicum	3500 - 3000 voor Chr.
midden neolithicum	4500 - 3500 voor Chr.
vroeg neolithicum	5300 - 4800 voor Chr.
mesolithicum (midden steentijd)	ca. 9500 - 4000 voor Chr.
paleolithicum (oude steentijd)	tot 10 000 voor Chr.

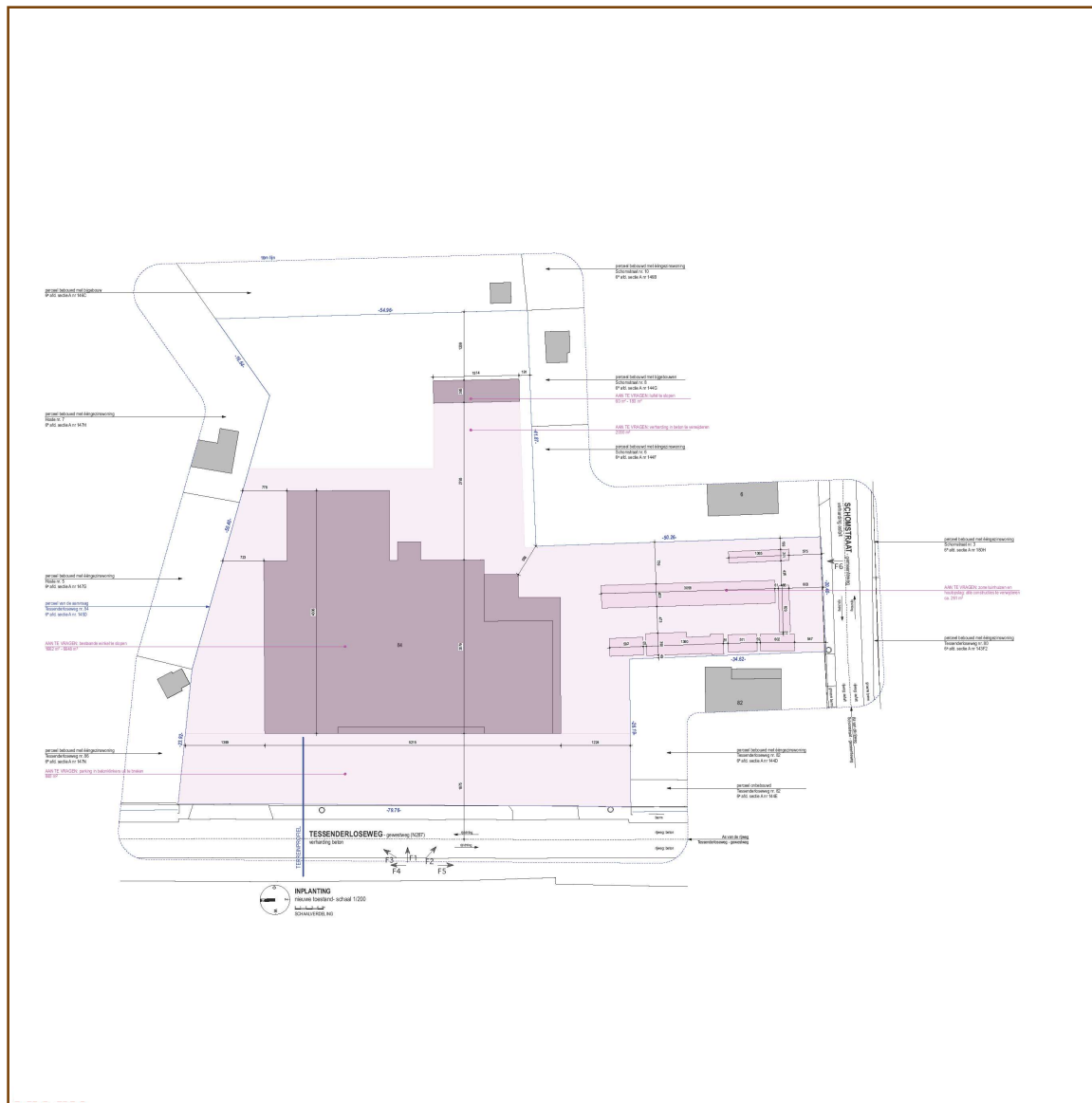
Tabel 1: Overzicht van de archeologische en historische perioden (bron: Onderzoeksbalans Vlaanderen)

2. BESCHRIJVING VAN DE GEPLANE WERKZAAMHEDEN

Bij een stedenbouwkundige aanvraag wordt in functie van de archeologische evaluatie rekening gehouden wordt met de **effectieve versterking** van het terrein. De bodemingreep houdt de **ondergrondse sloop** in van een winkelcomplex met parking. De sloopzone bedraagt ca. 5.566m² (Figuur 5a).

2.1 Huidige toestand

Op het terrein bevindt zich thans een tuincentrum. De winkel omvat een hoofdgebouw, vier luifels en een parking (Figuur 5a en 5b).

Figuur 5a: Plan van de huidige toestand met aanduiding van de aangevraagde sloopzones op schaal 1/200 (bron: opdrachtgever)

De **verharding** omvat:

- **Constructie 1 – hoofdgebouw**

Figuur 5b: code oranje – nr. 1

Het hoofdgebouw is een loods van 1.662m². Het gebouw wordt gedragen door 22 metalen steunpijlers die rusten op een betonnen basis. De vloerbedekking binnen de loods bestaat deels uit betonplaat en deels uit betonklinkers. De betonplaten hebben een dikte van 20-25cm. Daaronder bevindt zich vermoedelijk een laag van gestabiliseerd zand van 15 tot 20cm. De betonklinkers zijn 12cm dik. Ook daaronder bevindt zich vermoedelijk een laag van gestabiliseerd zand van 15 tot 20cm dikte (Foto 1)(Foto 2 tot 7).

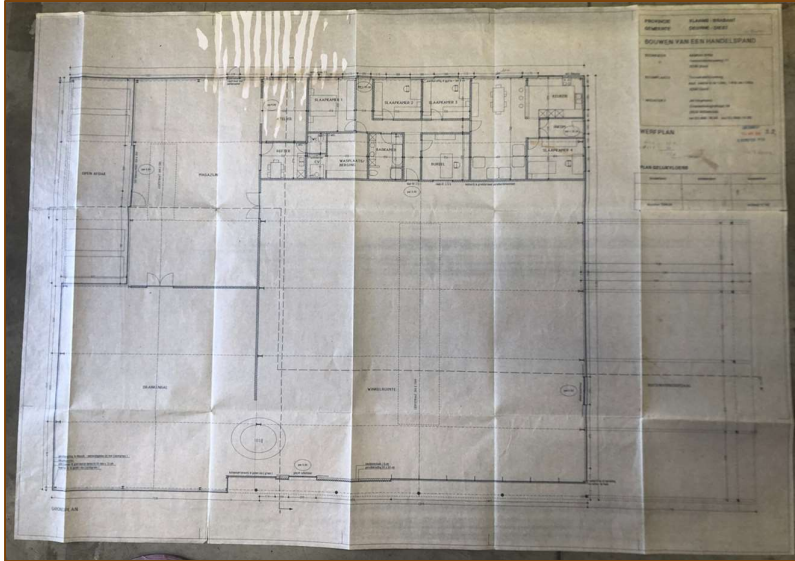

Foto 1: Plattegrond van constructie 1 = het hoofdgebouw (bron: opdrachtgever).

- **Constructie 2 – overkapte palletstelling/luifel**

Figuur 5b: code oranje – nr. 2

Deze luifel is een overkapte palletstelling van 200m². Het is een aanbouw aan de oostkant van het hoofdgebouw. De luifel is niet gefundeerd. De vloerbedekking bestaat uit een bovenlaag in beton van ca. 20-25cm dikte en een onderlaag van gestabiliseerd zand van vermoedelijk 15-20cm (Foto 8)(Foto 10).

- **Constructie 3 - overkapte palletstelling/luifel**

Figuur 5b: code oranje – nr. 3

Deze luifel is eveneens een overkapte palletstelling van 200m². Het is een aanbouw aan de zuidkant van het hoofdgebouw. De constructie is niet gefundeerd. De vloerbedekking bestaat uit een bovenlaag in betonklinkers van 12cm dikte met een onderlaag van gestabiliseerd zand van vermoedelijk 15-20cm (Foto 9).

- **Constructie 4 – zone met tuinhuizen en houtopslag**

Figuur 5b: code oranje – nr. 4

De houtopslag is een overkapte draagarmstelling van ca. 120m². De tuinhuizen, in totaal een zone van ca. 240m², staan op de vloerbedekking. De constructies zijn niet gefundeerd. De vloerbedekking bestaat uit een bovenlaag in betonklinkers van 12cm dikte met een onderlaag van gestabiliseerd zand van vermoedelijk 15-20cm (Foto 14-15).

- Constructie 5 – overkapte palletstelling/luifel

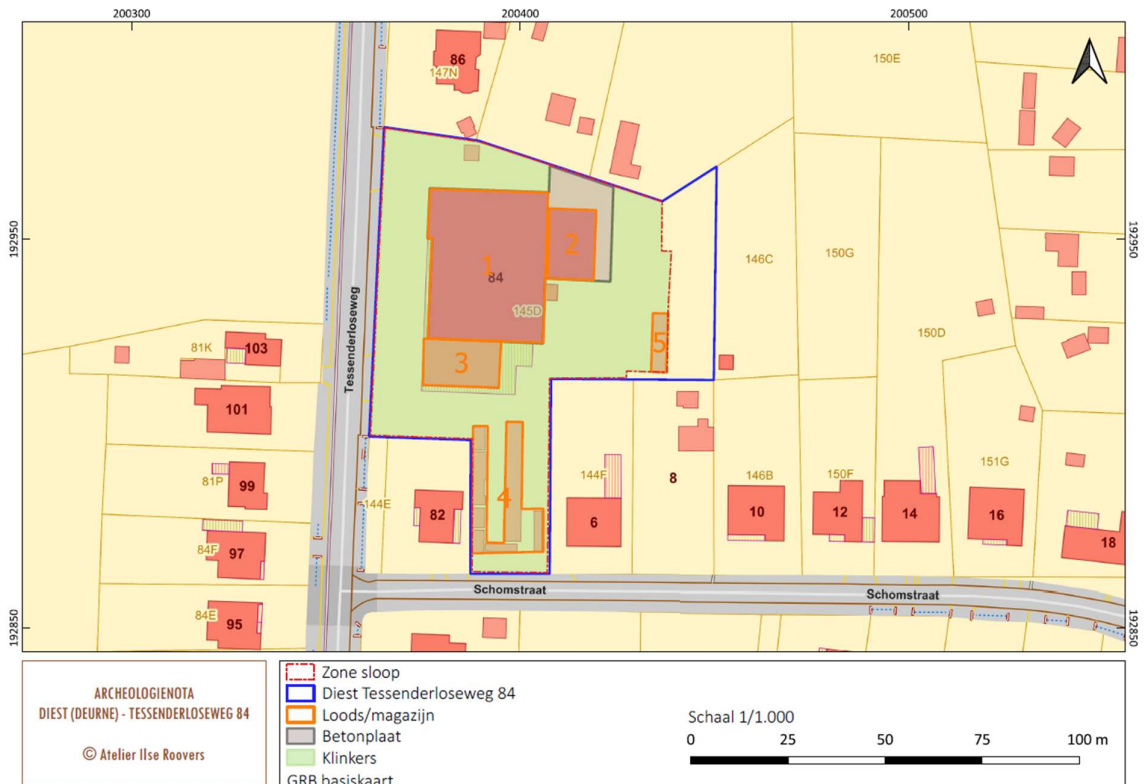
Figuur 5b: code oranje – nr. 5

De luifel is een overkapte palletstelling van 60m². De constructie is niet gefundeerd. De vloerbedekking bestaat uit een bovenlaag in betonklinkers van 12cm dikte met een onderlaag van gestabiliseerd zand van vermoedelijk 15-20cm dikte.

- Parking

Figuur 5b: code groen = klinkers, code grijs = betonplaat

De parking bestaat uit klinkers (3.840m²) en uit betonplaat (ca. 216m²). De klinkers zijn 12-14cm dik met daaronder vermoedelijk een laag van gestabiliseerd zand van 15-20cm. De betonplaten zijn ca. 20-25cm dik met eronder vermoedelijk een laag van gestabiliseerd zand van 15 tot 20cm (Foto 8 tot 15).

Figuur 5b: code oranje = te slopen loods/magazijn waarvan 1: hoofdgebouw, 2: luifel ten oosten van het hoofdgebouw, 3: luifel ten zuiden van het hoofdgebouw, 4: tuinhuizen en houtopslag, 5: luifel, code grijs = te slopen betonplaat, code groen = te verwijderen klinkers (bron: geopunt en AIR)

Foto 2: Voorgevel van het hoofdgebouw langs de Tessenderloseweg.

Foto 3: Voorgevel van het hoofdgebouw en zicht op de parking in betonklinkers aan de voorzijde van de winkel.

Foto 4: Stalen constructie en betonvloer in het hoofdgebouw.

Foto 5: Stalen constructie en betonvloer in het hoofdgebouw.

Foto 6: Stalen constructie en betonklinkers in de achterzijde van het hoofdgebouw.

Foto 7: Stalen constructie en betonklinkers in de achterzijde van het hoofdgebouw.

Foto 8: Constructie 2 – overkapte palletstelling. Verharding in de hangars is betonplaat.

Foto 9: Constructie 3 – overkapte palletstelling. Verharding in de hangar is in betonklinkers.

Foto 10: Constructie 2 – overkapte palletstelling. Verharding in betonklinkers en waterdoorlatende klinkers.

Foto 11: Verharding in betonklinkers en waterdoorlatende klinkers.

Foto 12: Parking - verharding in betonklinkers en waterdoorlatende klinkers.

Foto 13: Parking - verharding in betonklinkers en kiezels.

Foto 14: Constructie 4 – overkapte draagarmstelling – parking in betonklinkers.

Foto 15: Constructie 4 – overkapte draagarmstelling – parking in betonklinkers.

2.2 Nieuwe toestand

De geplande werken houden de boven- en ondergrondse sloop in van de bestaande constructies op dit terrein (Figuur 5a en 5b):

- Constructie 1 – hoofdgebouw
- Constructie 2 – overkapte palletstelling/luifel
- Constructie 3 - overkapte palletstelling/luifel
- Constructie 4 – zone met tuinhuisen en houtopslag
- Constructie 5 – overkapte palletstelling/luifel
- Parking.

We besluiten dat er bij een stedenbouwkundige aanvraag rekening gehouden wordt met de **effectieve verstoring** van het terrein. De aanvraag betreft de **sloop** van een winkelcomplex met parking in een zone van 5.566m². Naast de verwijdering van de bestaande structuren zullen er verder **geen bijkomende werken met bodemimpact** worden uitgevoerd. Nieuwbouw wordt niet aangevraagd.

3. BUREAUSTUDIE

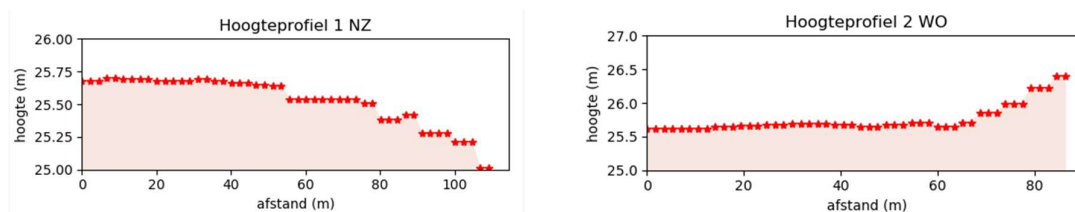
De bureaustudie bestaat uit: (1) de beschrijving van de aardkundige kenmerken van het plangebied op basis van de geologische, de bodemkundige en de topografische gegevens, (2) de inventarisatie van de archeologische context waarin de archeologische voorkennis en de gegevens van de CAI worden doorgelicht en (3) de studie van de historische context met aandacht voor de cartografie en de luchtfotografie met betrekking tot het plangebied.

Het archeologisch bureauonderzoek heeft als doel om op basis van deze informatie de archeologische waarde van het plangebied in te schatten en te bepalen hoe daarmee moet omgegaan worden in het kader van de toekomstige bodemingrepen³.

3.1 Landschappelijke context

TOPOGRAFISCHE SITUERING / DIGITAAL HOOGTEMODEL

Het projectgebied bevindt zich in Diest, deelgemeente Deurne op ca. 320m van de grens met Tessenderlo en op ca. 1 km ten noordwesten van het centrum van Deurne, langs de Tessenderloseweg van Diest naar Tessenderlo. Het terrein ligt aan de oostzijde van de straat. Het terrein heeft een vlak hoogteverloop tussen + 25.01 m en 25.71 m TAW (Figuur 6) en helt licht af in zuidoostelijke richting. Op ca. 150 m ten oosten van het plangebied, ontspringt de Gorevliet. Het laagst gemeten punt is de bron van de Gorevliet, bedraagt + 24.06 m TAW en situeert zich op ca. 150 m ten O. Het hoogst gemeten punt is 49.08 m + TAW en bevindt zich op 1.5 km ter hoogte van de Rodenberg (Figuur 7 en Figuur 8).

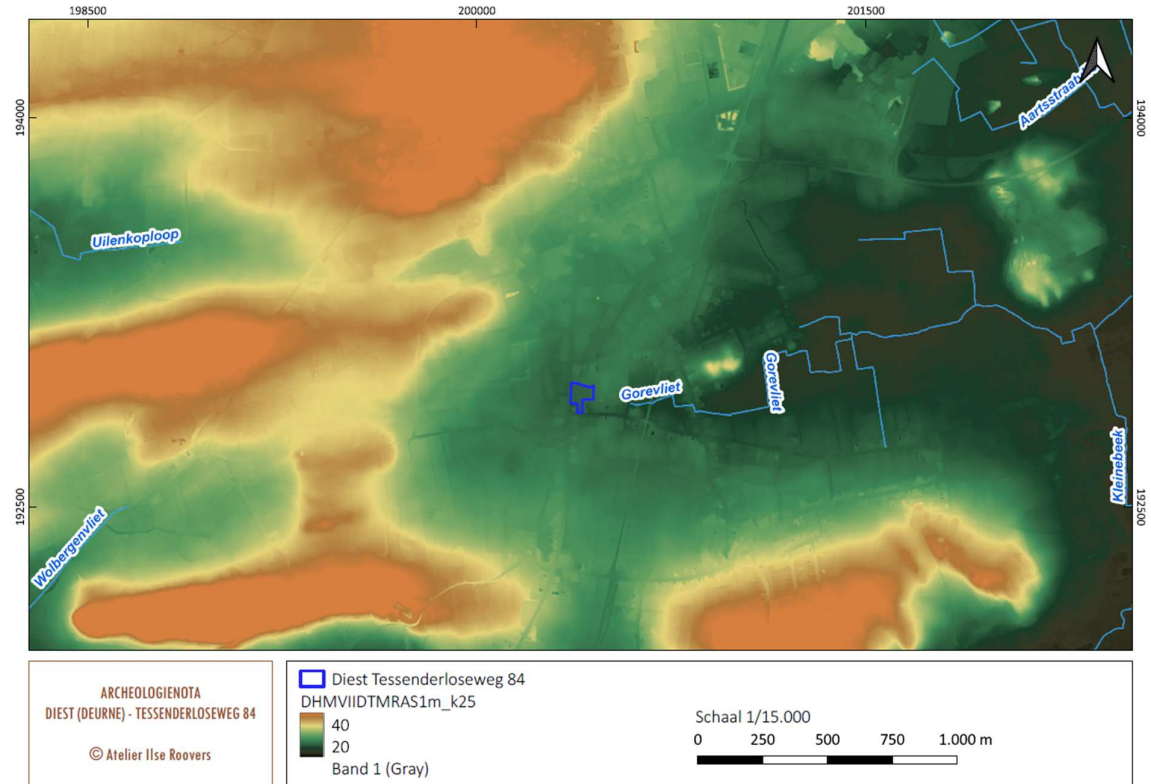

Figuur 6: Diest-Tessenderloseweg: hoogteprofiel 1 met NZ doorsnede, hoogteprofiel 2 met WO doorsnede.

³ Code van Goede Praktijk, p. 48-50.

Figuur 7: Plangebied op het digitaal hoogtemodel DHMII. Hoogteprofielen 1 NZ en 2 OW zijn aangeduid in het rood (bron: geopunt).

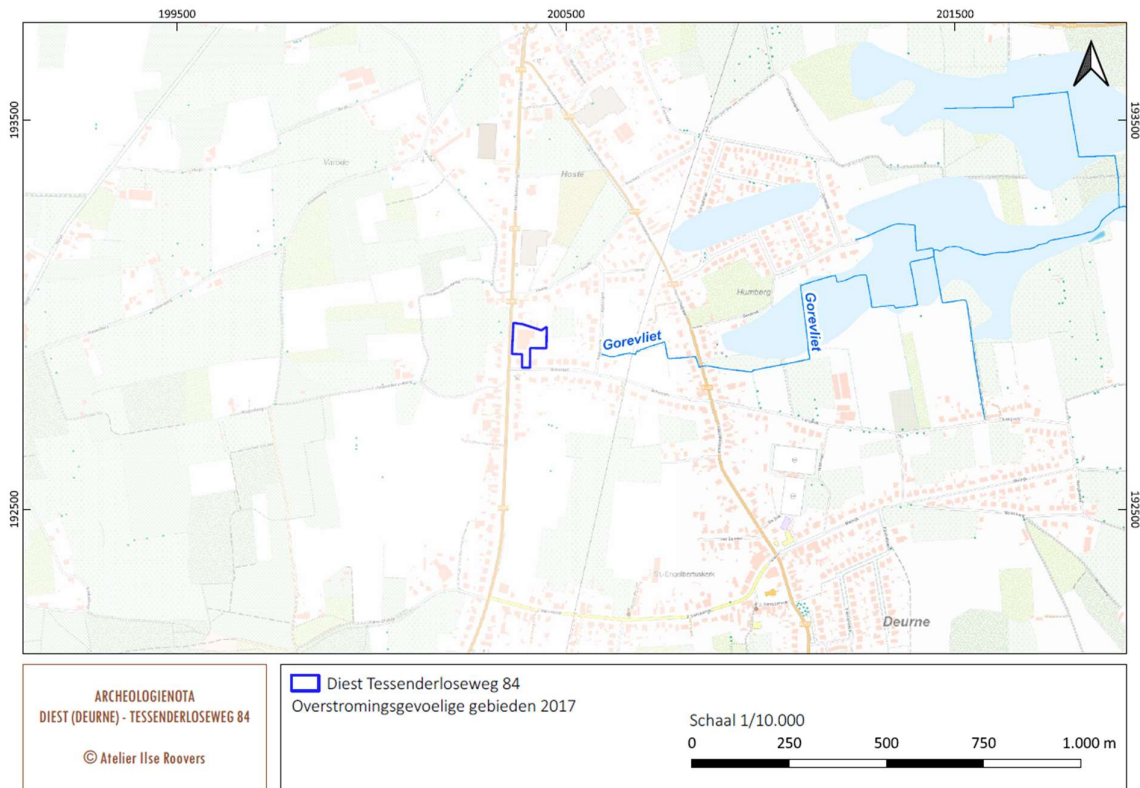

Figuur 8: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel II (bron: geopunt).

LANDSCHAPPELIJKE EN HYDROGRAFISCHE SITUERING

Geografisch ligt het plangebied op de grens van de Zuiderkempen en het Noordelijk Hageland. Het terrein ligt in het bekken van de Demer, deelbekken Winterbeek-Ossebeek, en behoort tot het stroomgebied van de Schelde. Het terrein is niet overstromingsgevoelig (Figuur 9).

De dichtstbijzijnde natuurlijke waterloop is Gorevliet die op ca. 150m ten oosten van het terrein in oostelijke richting stroomt en via de Kleine Beek, vervolgens de Grote Beek, Zwart Water en Worp, uitmondt in de Demer ter hoogte van Zichem.

Figuur 9: Plangebied op de kaart van overstromingsgevoelige gebieden 2017, code lichtblauw = mogelijk overstromingsgevoelig (bron: geopunt)

TERTIAIRGEOLOGIE

Op de tertiair geologische kaart op schaal 1/50.000 is in deze regio de **formatie van Diest** gekarteerd die werd gevormd tussen 11 en 7 miljoen jaar geleden, tijdens het laat-mioceen (Figuur 10). Ze dagzoomt in noordoost-België. De formatie is een zandpakket dat werd afgezet in een zee-inham. De open zee lag ten noorden, ter hoogte van Nederland en de Beneden-Rijnslenk.

De formatie bestaat uit bruingroen tot grijsgroen zand. Deze afzettingen zijn heterogeen van samenstelling en bevatten meerdere grindlagen, ijzerzandsteenbanken, klei- en micarrijke horizonten⁴. Aan de basis komt er meestal een grind van blauwzwarte vuursteenkeien voor. De formatie doet zich voor als een geulvormige insnijding. De geul zou ontstaan zijn door sterke getijdenstromingen, parallel aan de kust, bij een verlaging van de zeespiegel. Tijdens de transgressie van de Diestzee werd deze geul dan opgevuld met grove groene zanden en geel fijn zand. Het pakket kan tot 150 m dik zijn. De

⁴ www.dov.vlaanderen. Legende bij de Geologische kaart van België, Vlaams Gewest.

stromingen hebben ervoor gezorgd dat de zanden van Diest werden afgezet als zandbanken⁵. Matthijs voegt er nog aan toe dat de zandbankenstructuur, na het terugtrekken van de Diestzee, het best bewaard is gebleven in het Hageland en in het zuiden van de Zuiderkempen⁶. Deze zandbanken worden ook Diestiaan getuigenheuvels genoemd.

In de regio rond het plangebied komen verschillende **getuigenheuvels** van de Formatie van Diest voor. De getuigenheuvels ontstonden tijdens het laat-mioceen, ca. 7 miljoen jaar geleden, toen het noordelijk deel van België overspoelde ten gevolge van een transgressie. De meest aanvaarde hypothese verklaart het ontstaan van deze heuvels als volgt: Evenwijdig met de kustlijn, die noordoost-zuidwest georiënteerd was, kwamen een groot aantal zandbanken voor, die uit matig grove, plaatselijk kleiige, glauconiethoudende zanden bestonden. Toen de zee zich terugtrok in noord-noordoostelijke richting, en de zandbanken boven water kwamen te liggen, werd het glauconiet geoxideerd tot limoniet, dat de korrels aan elkaar kitte tot harde en moeilijk erodeerbare ijzerzandsteen. De depressies tussen de zandbanken bleven echter onder het waterpeil liggen, en konden verder geërodeerd worden. Het gevolg hiervan was dat de ijzerzandsteenbanken als heuvels in het landschap bleven uitsteken⁷.

QUARTAIRGEOLOGIE

Het quartair, meer bepaald het pleistoceen, is een periode waarin koude invloeden duidelijk hun stempel hebben gedrukt op de afzettingen. Het pleistoceen begon ongeveer 2,6 miljoen jaar geleden.

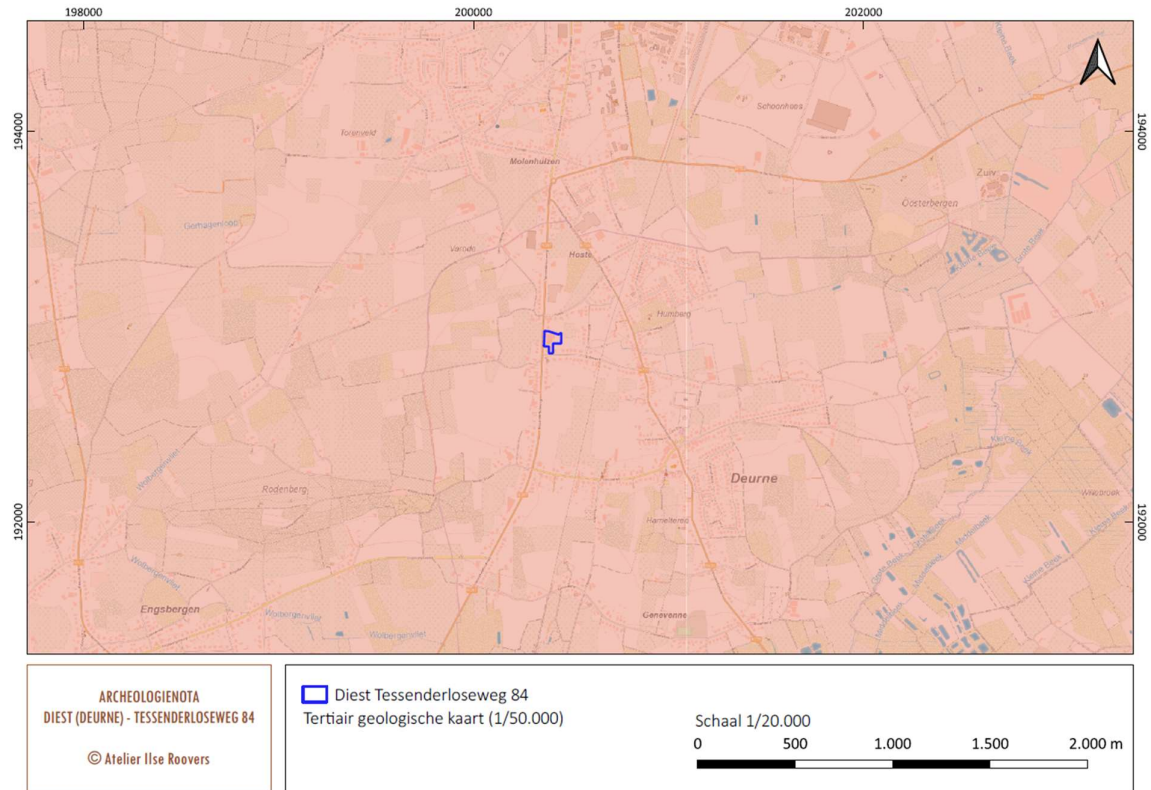
Op de quartair geologische kaart op schaal 1/200.000 stellen we vast dat de tertiaire laag afgedekt werd door afzettingen van profieltype 1 (Figuur 11). Het zijn quartaire hellingsafzettingen (**HQ**) en/of eolische afzettingen (**ELPw**) uit het weichseliaan en het vroeg-holocene:

- **HQ** zijn hellingsafzettingen of afspoelingssedimenten die onder optimale omstandigheden van plots intense wateraanvoer als gevolg van de ondoordringbaarheid van de grond door verzadiging, uitdroging of vries en dooi ontstaan.
- **ELPw** zijn eolische- of windafzettingen van zand tot silt uit het weichseliaan, de laatste ijstijd (116.000 tot 11.700 jaar geleden, dit is de laatste fase van het pleistoceen) en ook uit het vroeg-holocene, ca. 11.700 tot 10.600 jaar geleden. In deze periode heerste er in Noordwest-Europa een poolklimaat. Het landschap bestond uit toendravegetatie. Door de schaarse begroeiing was de bodem blootgesteld aan winderosie. Op deze wijze werd veel bodemmateriaal door de wind verplaatst en elders weer afgezet. De afzettingen uit het weichseliaan zijn dekzanden en/of stuifzanden. De holocene afzettingen zijn stuifzanden. De laatste 10.000 jaar, dit is het holocene, steeg de temperatuur geleidelijk aan en begon er zich een dicht vegetatiedek te ontwikkelen. Hierdoor konden zich bodems ontwikkelen op de dekzanden. Het plangebied bevindt zich in een zone waar de afzettingen zijn samengesteld uit zand, lemig zand en zandleem.

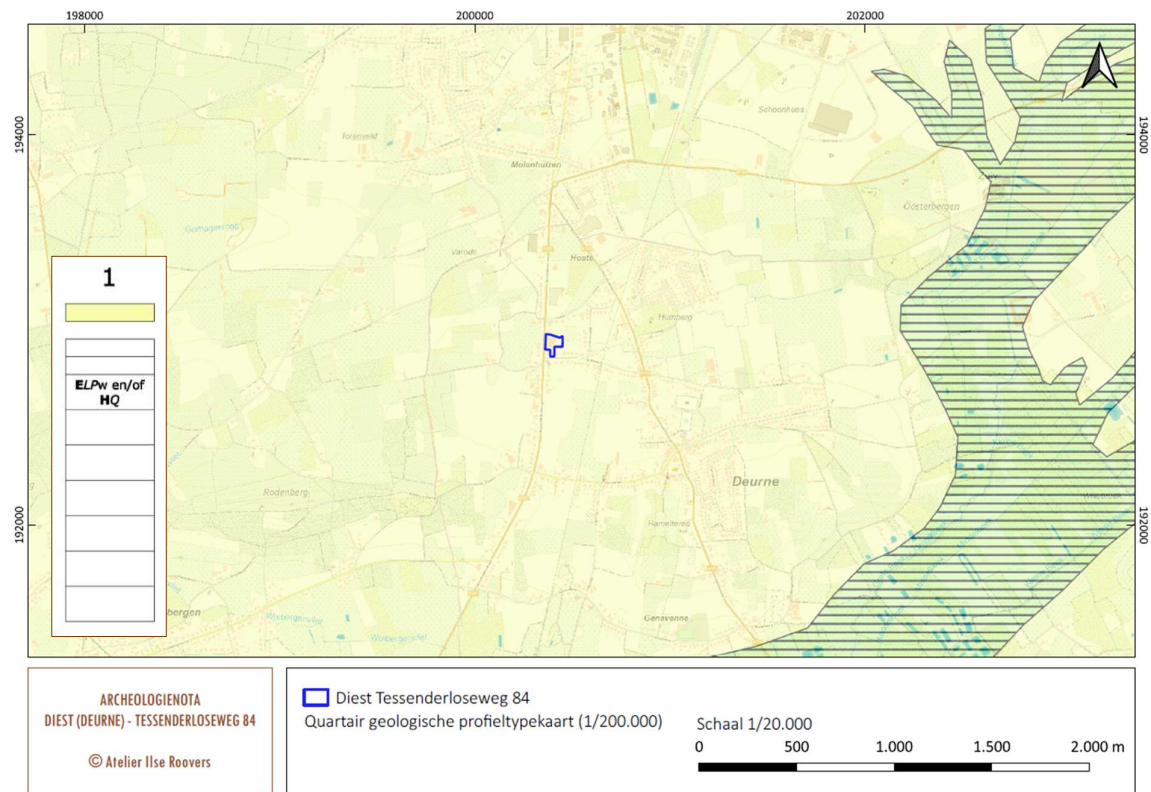
⁵ MATTHIJS 1999, p. 34.

⁶ MATTHIJS 1999, p. 34.

⁷ Zie <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135002>

Figuur 10: Plangebied op de tertiairgeologische kaart (bron: dov.vlaanderen)

Figuur 11: Plangebied op de quartairgeologische kaart (bron: dov.vlaanderen).

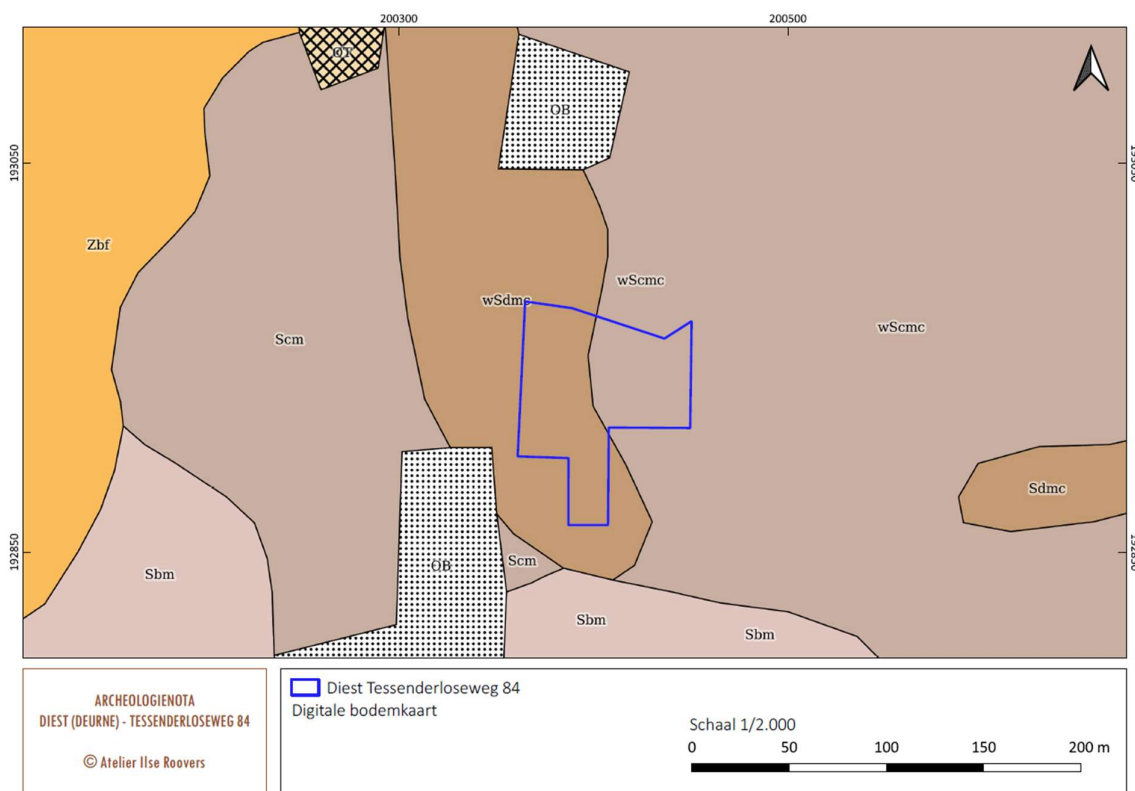
BODEMKUNDE

In het plangebied is het volgende bodemtype gekarteerd (Figuur 12):

w-Sdmc : matig natte lemige zandbodem met diepe antropogene humus A horizont

Dit bodemtype behoort tot de antropogene of **plaggenbodems** en heeft een diepe antropogene humus A-horizont. Deze bodem heeft een hoge voorjaarswaterstand. Het overtollige water moet in het voorjaar afgeleid worden door middel van greppels die rechtstreeks in verbinding staan met sloten langs de kavels. De zomerwaterstand is optimaal. Sdm is zeer geschikt voor alle teelten. Het oogstrisico is gering. Het is een late, traag opdrogende grond, die op een speciale wijze moet bewerkt worden. Ze zijn geschikt voor intensieve en veeleisende teelten. De eerste letter w duidt een kleisubstraat aan op geringe tot matige diepte (<125 cm). De vierde letter c duidt op geelachtig of groenachtig materiaal zonder aanduiding van de profielontwikkeling.

Het bodemtype Sdm komt veel voor in de buurt van oude woonkernen of hoeven. Vanaf de middeleeuwen werden arme zandgronden verrijkt met een mengsel van mest uit de stal en plaggen uit de heide. Hierdoor verhoogde de akkerlaag geleidelijk. De kans is klein om sporen aan te treffen uit de periode waarin het plaggendek zich ontwikkelde, maar een plaggendek kan voor een **goede bewaring** zorgen voor onderliggende archeologische sites. De dikke, afdekkende pakketten van een plaggenbodem kunnen ervoor zorgen dat archeologische bodemsporen buiten het bereik bleven van de ploeg. De eventuele bewaring onder de antropogene humuslaag van oudere sites en grondsporen is echter afhankelijk van de mate waarin de begraven bodem reeds is opgenomen in de akkerlagen.

Figuur 12: Plangebied op de digitale bodemkaart (bron: geopunt)

We besluiten dat het plangebied Diest-Tessenderloseweg zich situeert in het Demerland, op de grens van de Zuiderkempfen en het Noordelijk Hageland. Tijdens het laat mioceen is hier een zandpakket afgezet dat behoort tot de formatie van Diest. Het zijn bruingroene tot grijsgroene zanden. Tijdens het weichseliaan en het vroeg holoceen zijn de tertiaire lagen afgedekt met hellings- en/of eolische afzettingen. De zanden zijn meestal minder dan 1 m dik en hebben een typische gele kleur. Het terrein ligt in een lager gelegen zone met in de omgeving verschillende Diestiaan getuigenheuvels en heeft een vlak hoogteverloop tussen +25.01 en 25.71 m TAW. Het terrein helt lichtjes af naar het zuidoosten waar de Gorevliet ontspringt. Dit terrein is niet overstromingsgevoelig. Het gekarteerde bodemtype is w-Sdmc. Het is een matig natte zandbodem. Dit is een plaggenbodem die vanwege de profielontwikkeling een archeologisch interessante bodem is, omdat de humuslaag werd opgehoogd door de mens. De kans op bewaring van archeologische vindplaatsen onder deze antropogene humuslaag is groot omdat de begraven bodem buiten het bereik kon blijven van de ploeg.

3.2 Archeologische context

Het plangebied ligt niet in een vastgestelde of afgebakende archeologische zone of een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt. Volgens de Centraal Archeologische Inventaris zijn er op het terrein Diest-Tessenderloseweg geen vondsten geregistreerd. In een straal van 1.5 km rond het plangebied zijn alle vondstregistraties bestudeerd.

VONDSTREGISTRATIES

- **ID 52252: Tessenderlo⁸**
Vondstmelding van lithisch materiaal gelijkaardig aan CAI ID 52254, voornamelijk grote afslagen. Neolithicum. Losse vondsten.
- **ID 52254 : Tessenderlo⁹**
Vondstmelding van lithisch materiaal, voornamelijk grote afslagen. Neolithicum. Losse vondsten.
- **ID 220341: Diest (Deurne) - Engsbergseweg¹⁰**
Vondstmelding van 29 ex. lithisch materiaal. Steentijd, geen specificering. Losse vondsten.
- **ID 52288: Diest (Deurne) - Rodenberg¹¹**
Vondstmelding van lithisch materiaal. 1 sterk verweerde afslag. Steentijd, paleolithicum. Losse vondst.
- **ID 52290: Diest (Deurne) - Rodenberg¹²**
Vondstmelding van lithisch materiaal. Enkele afslagen. Steentijd. Losse vondsten.
- **ID 52263: Tessenderlo¹³**
Vondstmelding van lithisch materiaal. 1 afslag. Steentijd, geen specificering. Losse vondst.
- **ID 52247: Tessenderlo – Berg Torenveld¹⁴**
Vondstmelding van lithisch materiaal. 2 afslagen. Steentijd, neolithicum. Losse vondst.
- **ID 52282: Tessenderlo – Boshuis¹⁵**
Vondstmelding van post-middeleeuws aardewerk.
- **ID 217672: Tessenderlo - Schoonhees¹⁶**
Vondstmelding van een Duitse munt. Einde 18de eeuw.

⁸ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/52252> Geraadpleegd op 18-08-2021

⁹ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/52254> Geraadpleegd op 18-08-2021

¹⁰ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/220341> Geraadpleegd op 18-08-2021

¹¹ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/52290> Geraadpleegd op 18-08-2021

¹² <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/52288> Geraadpleegd op 18-08-2021

¹³ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/52263> Geraadpleegd op 18-08-2021

¹⁴ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/52247> Geraadpleegd op 18-08-2021

¹⁵ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/52282> Geraadpleegd op 18-08-2021

¹⁶ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217672> Geraadpleegd op 18-08-2021

- **ID 220305: Tessenderlo – Schoonhees¹⁷**
Vondstmelding van drie munten. Eén munt is vermoedelijk 17de - 18de eeuws, de twee andere zijn 18de eeuwse munten van het prinsbisdom Luik.
- **ID 224344: Tessenderlo - Diesterstraat¹⁸**
Vondst van roodbakkend geglaazuurd aardewerk, post middeleeuws. Afkomstig van archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem in 2018 (= ID 7164).

ARCHEOLOGISCHE ONDERZOEKEN

- **ID 1635 en 2478: Bureauonderzoek Tessenderlo-Diesterstraat in 2017¹⁹**
Vervolgonderzoek d.m.v. proefsleuven geadviseerd. Er is nog geen eindverslag gepubliceerd.
- **ID 15095: Bureauonderzoek Tessenderlo-Diesterstraat in 2020²⁰**
Vervolgonderzoek d.m.v. een landschappelijk booronderzoek geadviseerd. Er is nog geen eindverslag gepubliceerd.
- **ID 7164: Bureauonderzoek en proefsleuvenonderzoek Tessenderlo – Diesterstraat in 2018²¹**
Het proefsleuven heeft geen archeologische sporen opgeleverd. Vondst van enkele fragmenten roodbakkend geglaazuurd aardewerk die in de post-middeleeuwse periode worden gedateerd (= vondsten zijn geregistreerd als CAI ID 244344)
- **ID 17396: Bureauonderzoek Diest (Deurne) - Tessenderloseweg in 2020²²**
Vervolgonderzoek d.m.v. proefsleuven geadviseerd. Het onderzoek moet nog uitgevoerd worden.

ERFGOEDONDERZOEKEN

- **ID 150751: Diest (Deurne) - Gorenstraat²³**
Deurne-, Goren- of Oosterbergenschans. Studie op basis van historische kaarten en erfgoedonderzoek. Deze vroeg 17de eeuwse schans is nog waar te nemen in het landschap onder de vorm van een licht bolvormig, rechthoekig weiland, omstreeks 1605.
- **ID 220341: Diest (Deurne) - J. Vanzeerstraat²⁴**
18de eeuwse kapel. Studie op basis van historische kaarten Ferrariskaart 1777 is terminus ante quem.

We besluiten dat er op het terrein Diest-Tessenderloseweg geen archeologische vondsten zijn vermeld in de CAI-databank. In een straal van 1.5km rond het plangebied bestudeerden we alle **archeologische elementen**. Op zeven locaties is lithisch materiaal aangetroffen wat het bewijs vormt dat de prehistorische jager-verzamelaar de omgeving bezocht. In de meeste gevallen betreft het één tot enkele vondsten van lithisch materiaal per locatie. Op één locatie werd een concentratie van 29 ex. lithisch materiaal aangetroffen. De vondst van één afslag wordt in het paleolithicum geplaatst, zonder bijkomende detaillering in de datering. Op drie locaties wordt het materiaal geplaatst in het neolithicum. De overige steentijdlocaties zijn niet nader gedateerd. De overige vondsten betreft aardewerk en munten. Het materiaal is post-middeleeuws, 17de en 18de eeuws. Vondsten uit de metaaltijden, Romeinse tijd en de middeleeuwen werden in de zone rond het plangebied niet aangetroffen. De **erfgoedonderzoeken** in de omgeving wijzen op de aanwezigheid van een 17de eeuwse schans en een 18de eeuwse kapel. Tussen 2017 en 2020 zijn vier **archeologische bureaustudies** uitgevoerd. In drie gevallen werd een proefsleuvenonderzoek geadviseerd. In de vierde bureaustudie werd een landschappelijk booronderzoek geadviseerd. Eén **proefsleuvenonderzoek** is

¹⁷ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/220305> Geraadpleegd op 18-08-2021

¹⁸ Dupont L. 2018. <https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/7164>

¹⁹ <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/1635> = DE RAYMAEKER A. e.a. 2017.

²⁰ <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/15095> = VERRIJKT J. 2020.

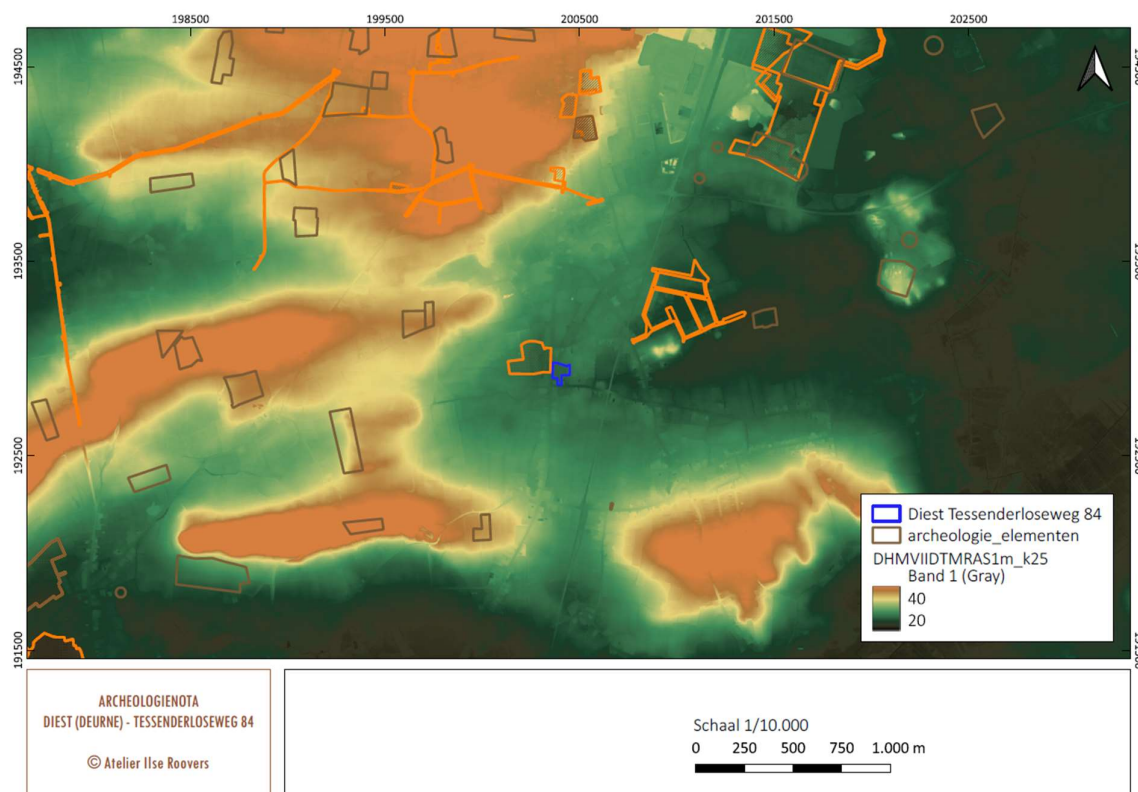
²¹ <https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/7164> = DUPONT L. 2018

²² <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/17396> = ROOVERS I. 2020.

²³ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/150751> Geraadpleegd op 18-08-2021

²⁴ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/220341> Geraadpleegd op 18-08-2021

thans voltooid en leverde, naast enkele vondsten van roodbakkend geglazuurd aardewerk dat niet nader gedateerd wordt, geen archeologische sporen op. Op de onderstaande kaart duiden we de vindplaatsen aan op het Digitale Hoogtemodel. We stellen vast dat ze voornamelijk in de hogergelegen zones in het landschap te situeren zijn (Figuur 13).

Figuur 13: Aanduiding van archeologische vindplaatsen en bureaustudies in de omgeving (bron: CAI, geopunt)

3.3 Historische context

3.3.1 Toponymie

Hoste

- Voor het eerst vermeld als *Hoste Hameau* (gehucht) op de Atlas der Buurtwegen ca. 1840 en alle latere kaarten. Of Hoste een indicatief toponiem is, hebben we niet kunnen achterhalen.

Toponiemen eindigend op -bergen

- Vanaf ca. 1846-1854 en op alle latere kaarten: **Humberg, Oosterbergen, Roodenberg**
- Vanaf NGI 1904: waterloop die verwijst naar **Wolfsbergen**
- Vanaf NGI 1969: **Molenberg**
- Huidige topografische kaart: **Keibergstraat, Engsbegseweg**

Dit zijn indicatieve toponiemen. Als we de topografische kaart op de digitale bodemkaart projecteren, zien we dat de toponiemen samenvallen met de Diestiaan getuigenheuvels. Prof. dr. P.M. Vermeersch analyseerde de locaties van de steentijd vindplaatsen uit het mesolithicum en het neolithiserend mesolithicum in deze regio. Hij stelt vast dat de sites gelegen zijn op de steile uitlopers van deze Diestiaan getuigenheuvels. Het betreft in bijna alle gevallen **ZAfe bodems**²⁵ (38 van de 44 vindplaatsen

²⁵ VERMEERSCH P.-M. 1976, p. 237-239.

3.3.2 Historische bronnen over Diest

De historische bronnen over Diest gaan terug tot het begin van de 13de eeuw. In die periode was Diest een bloeiende handelsplaats en verkreeg stadsrechten van de Hertog van Brabant en Neder-Lotharingen Hendrik I (1165-1235). In de 14de en 15de eeuw was Diest een welvarende stad met drukbezochte markten en vooral door de lakennijverheid en -handel. Het Diestse laken was op bijna alle grote West-Europese markten te koop. Op het einde van de 15de eeuw kwam Diest onder het gezag van het huis van Nassau door een ruil van heerlijkheden en gewesten²⁶. Door haar ligging bij de Demer, op de grens van het hertogdom Brabant en het prinsbisdom Luik en de connecties met Oranje-Nassau werd de stad vaak belegerd, geplunderd en verwoest. Tussen 1701 en 1705 kwam Diest onder Frans en Spaans bestuur en tussen 1713 en 1790 onder Oostenrijks bestuur. Diest bleef tot aan de annexatie van de Zuidelijke Nederlanden bij Frankrijk op het einde van de 18de eeuw, omzeggens onafgebroken deel uit maken van het huis Oranje-Nassau²⁷. Heden ten dage voert koning Willem-Alexander der Nederlanden nog steeds de adellijke titel *Baron van Diest*.

²⁷ <https://historiek.net/diest-de-vlaamse-oranjestad/10510/>

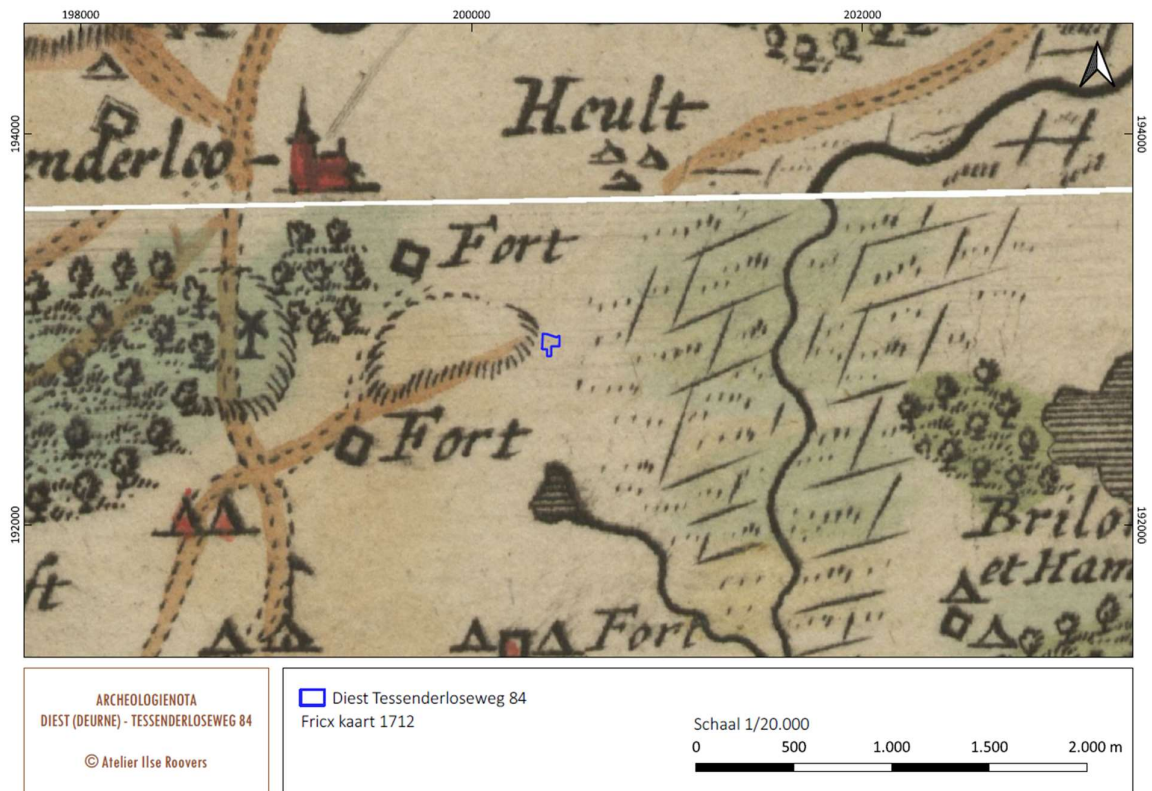
3.3.3 Cartografische bronnen

Voor we de kaarten in detail bespreken, vermelden we dat op de georeferentie van de historische kaarten een **foutmarge** zit. Voor de oudste kaarten kunnen we de ligging van gebouwen en wegen niet exact afleiden maar wel bij benadering inschatten, en dit voornamelijk op basis van jongere kaarten.

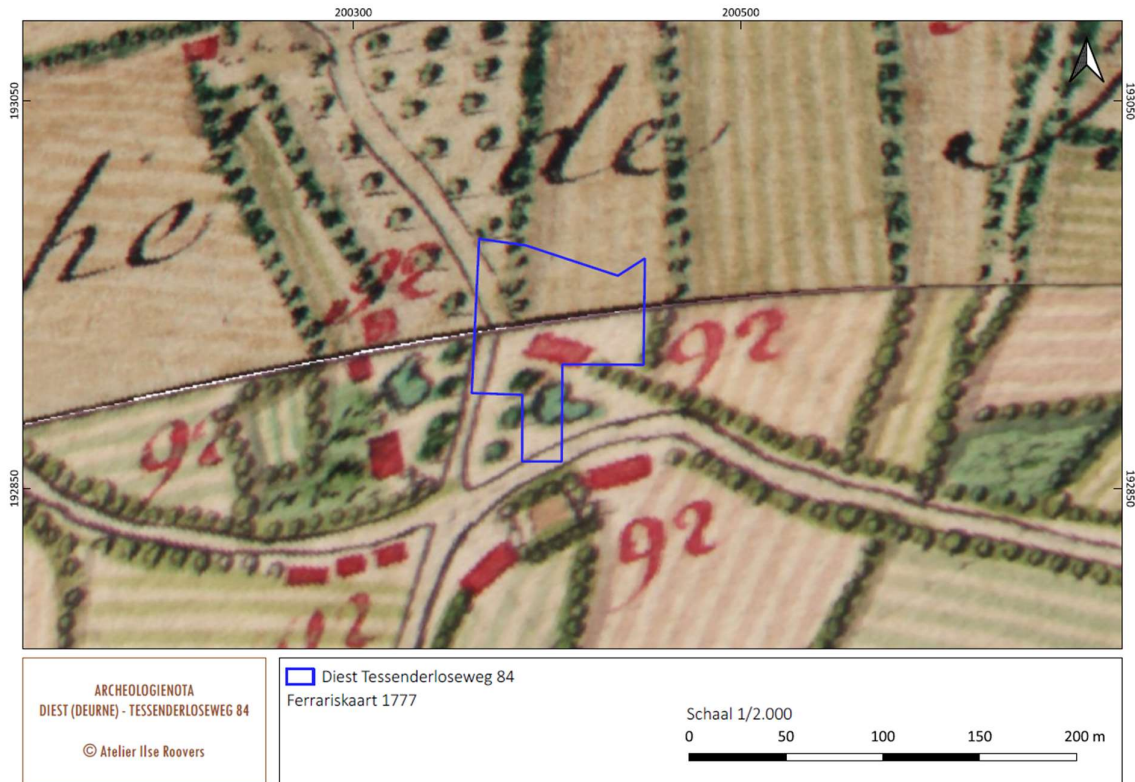
Op de **Fricx kaart** van 1712 wordt het plangebied gesitueerd ten zuiden van *Tessenderloo* en *Heult*. Deurne wordt aangeduid als *Orne*. Ook het gehucht *Host* staat vermeld op deze kaart. Het plangebied is aangeduid op het einde van een weg, waarbij ten noorden en ten zuiden een fort is ingetekend. De kaart biedt geen rechtstreekse informatie over het terrein maar geeft een beeld van de regio in de vroege 18de eeuw. Deurne bevindt zich in een gebied waarin vooral bos maar ook heide afwisselend voorkomen en waar veel forten/versterkingen aanwezig zijn. De regio is ontsloten door verschillende wegen (Figuur 15).

Op de **kaart van Ferraris** van 1777 is de directe omgeving in cultuur gebracht door weide- en akkerlanden, omzoomd met bomenrijen. We zien verschillende wegen waarlangs bewoning zich ontwikkelde. Ter hoogte van het plangebied bevindt zich een weide- of akkerland. In het midden van het plangebied is een woning aangeduid met ten zuiden ervan een driehoekige plaats die begroeid is met struikgewas. Het nummer 92 dat genoteerd staat bij het gebouw, verwijst naar de parochie, gehucht of dorp waartoe deze behoorden. Het nummer komt in heel Deurne voor (Figuur 16).

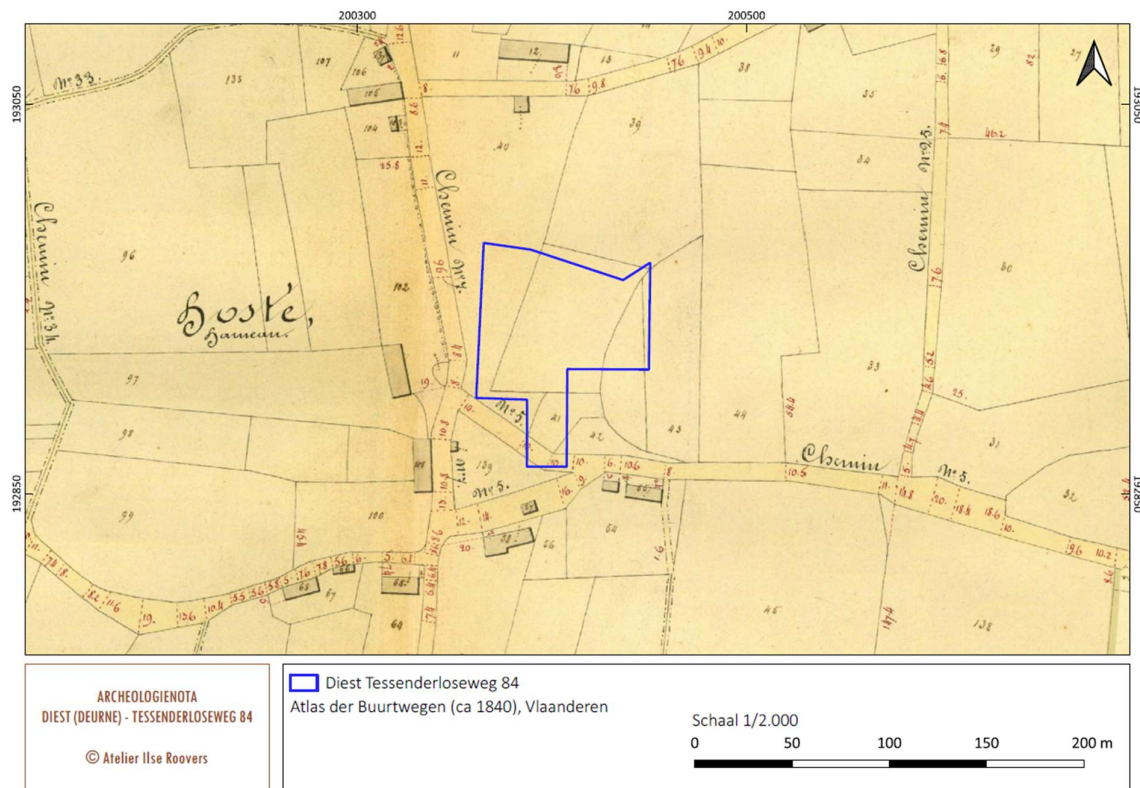
Op de mid-19de eeuwse kaarten, met name de **Atlas der Buurtwegen** van ca. 1840 en de **Vandermaelen kaart** van 1846-1854 is het huis niet meer aangeduid maar wel het driehoekige plein. Het plein net ten zuiden van het plangebied en is afgebakend door drie wegen. De omgeving wordt aangeduid met *hameau* (= gehucht) Hoste (Figuur 17)(Figuur 18).

Figuur 15: Plangebied op de Fricx kaart ca. 1712 (bron: geopunt)

Figuur 16: Plangebied op de Ferrariskaart van 1777 (bron: geopunt)

Figuur 17: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen ca. 1840 (bron: geopunt)

Figuur 18: Plangebied op de Vandermaelen kaart 1846-1854 (bron: geopunt)

3.3.4 Topografische kaarten NGI en luchtfotografie

HISTORISCHE TOPOGRAFISCHE KAARTEN VAN HET NGI

We bekeken de historische topografische kaarten van het NGI van 1873, 1904, 1939, 1969 en 1981. In deze periode bleef het terrein onbebouwd. De noordwestelijk hoek is begroeiing aangeduid terwijl de rest van het perceel een weiland was. We illustreren aan de hand van de NGI kaart van 1904 (Figuur 19).

LUCHTFOTO'S

We bekeken de luchtfoto's vanaf 1971. Zowel de grootschalige als de kleinschalige bestanden zijn geraadpleegd²⁸.

1971 en 1995

Het terrein is onbebouwd en in gebruik als weiland. De noordwest hoek is begroeid (Figuur 19).

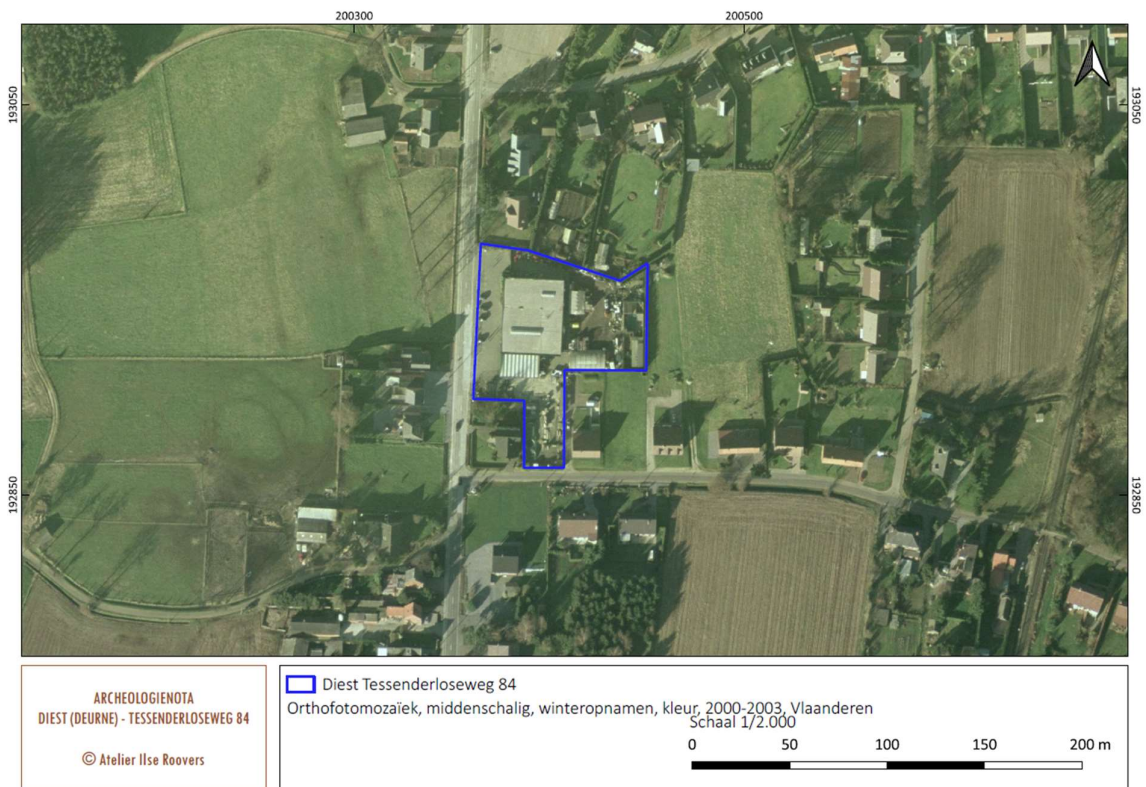
Reeks 2000-2003

Het terrein is bebouwd met het huidige winkelcomplex. Vanaf deze luchtfoto stellen we geen wijzigingen vast ten opzichte van de huidige toestand (Figuur 20).

²⁸ De reeksen van 1971, 1969-179, 2000-2003, 2005-2007, 2008-2011, 2013-2015 en de meeste recente luchtfoto's van 2016 tot heden.

Figuur 19: Plangebied op de luchtfoto van 1995 (bron: cartesius)

Figuur 20: Plangebied op de luchtfoto reeks 2000-2003 (bron: cartesius)

De studie van de historische context levert de volgende inzichten op:

- In de omgeving van het plangebied zijn verschillende toponiemen aanwezig die eindigen op -*bergen*. Dit zijn indicatieve toponiemen. Op de toppen van deze heuvels werd lithisch materiaal aangetroffen uit het mesolithicum en het neolithiserend mesolithicum. Prof. dr. P.M. Vermeersch stelde vast dat deze vindplaatsen zich op de steile uitlopers van de Diestiaan getuigenheuvels bevinden. Het betreft in bijna alle gevallen ZAFe bodems.
- Op het einde van de 18de eeuw is het terrein in cultuur gebracht als akker of wei. Er bevindt zich ook een gebouw met ten zuiden ervan een driehoekige plaats die begroeid is met struikgewas. Op de 19de eeuwse kaarten is het huis niet meer aangeduid maar wel het driehoekige plein.
- Het terrein blijft onbewoond vanaf het midden van de 19de eeuw en is in gebruik als weiland tot begin de jaren 2000. Dan wordt het huidige tuincentrum gebouwd. Sindsdien zijn er geen gebouwen bijgekomen of gesloopt.

4. SYNTHESE

5.1 Conclusies uit de bureaustudie en waardebeoordeling

We besluiten dat het plangebied Diest-Tessenderloseweg zich situeert in het Demerland, op de grens van de Zuiderkempen en het Noordelijk Hageland. Het terrein ligt in een lager gelegen zone met in de omgeving verschillende Diestiaan getuigenheuvels en heeft een vlak hoogtereverloop tussen + 25.01 en 25.71 m TAW. Het terrein helt lichtjes af naar het zuidoosten waar de Gorevliet ontspringt. Dit terrein is niet overstromingsgevoelig. Het gekarteerde bodemtype is w-Sdmc. Het is een matig natte zandbodem met dikke antropogene humus A-horizont. Vanwege de profielontwikkeling is een plaggenbodem archeologisch interessant omdat de humuslaag is opgehoogd door de mens. De kans op bewaring van archeologische vindplaatsen onder deze antropogene humuslaag is groot omdat de begraven bodem buiten het bereik kon blijven van de ploeg.

De tertiaire afzetting in de ondergrond is de *formatie van Diest* die ca. 11 tot 7 miljoen jaar geleden werd gevormd tijdens het laat-mioceen. Het is een mariene afzetting en vormt een zandpakket dat dagzoomt in Noordoost-België. Het pakket werd afgezet in een zee-inham en bestaat uit grofkorrelig, groen tot bruin zand, is heterogeen van samenstelling en bevat meerdere grindlagen, ijzerzandsteenbanken en klei- en micarische horizonten. Hierop bevinden zich quartaire hellings- en/of eolische afzettingen uit het weichseliaan en het vroeg-holoceen. Ter hoogte van het plangebied zijn de afzettingen samengesteld uit zand, lemig zand en zandleem.

Binnen het plangebied zijn geen archeologische vondsten geregistreerd. In een straal van 1.5km rond het plangebied namen we alle vondstregistraties in overweging. Op zeven locaties is lithisch materiaal aangetroffen wat het bewijs vormt dat de prehistorische jager-verzamelaar de omgeving bezocht. Het betreft in alle gevallen losse vondsten van één tot enkele lithische artefacten per locatie. Op één locatie werd een grote concentratie (25 ex.) van lithisch materiaal aangetroffen. De vondst van één afslag wordt in het paleolithicum geplaatst, zonder bijkomende informatie over de datering. Op drie locaties wordt het materiaal gedateerd in het neolithicum. De overige steentijdlocaties zijn niet nader gedateerd. De overige vondsten worden gedateerd in de post-middeleeuwen, 17de en 18de eeuw. Vondsten uit de metaaltijden, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen werden in de omgeving van het plangebied niet aangetroffen. Aan de hand van het digitaal hoogtemodel stellen we vast dat de meeste vindplaatsen in de hogergelegen zones in het landschap voorkomen. In de nabije omgeving van dit plangebied werden tussen 2017 en 2020 drie archeologische bureaustudies uitgevoerd waarbij telkens een verdergezet vooronderzoek met ingreep in de bodem werd geadviseerd. In twee gevallen werd een proefsleuvenonderzoek geadviseerd. In de derde bureaustudie werd een landschappelijk booronderzoek geadviseerd. Eén onderzoek is thans voltooid en leverde, naast enkele vondsten van roodbakkerij aardewerk dat niet nader gedateerd wordt, geen archeologische sporen op. De erfgoedonderzoeken in de nabije omgeving wijzen op de aanwezigheid van een 17de eeuwse schans en een 18de eeuwse kapel.

In de omgeving zijn verschillende toponiemen aanwezig die eindigen op *-bergen*. Dit zijn indicatieve toponiemen. Op de toppen van deze heuvels werd lithisch materiaal aangetroffen uit het mesolithicum en het neolithiserend mesolithicum. Prof. dr. P.M. Vermeersch stelde vast dat deze vindplaatsen zich op de steile uitlopers van de Diestiaan getuigenheuvels bevinden. Het betreft in bijna alle gevallen ZAF bodems. Op het einde van de 18de eeuw is het terrein in cultuur gebracht als akker of wei. Er bevindt zich ook een gebouw op het terrein met ten zuiden ervan een driehoekige plaats die begroeid is met struikgewas. Op de mid-19de eeuwse kaarten is het huis niet meer aangeduid maar wel het driehoekige plein. Het terrein blijft vervolgens onbewoond en in gebruik als weiland tot het begin van de jaren 2000. Dan wordt het huidige tuincentrum gebouwd. Sindsdien zijn er geen gebouwen bijgekomen of gesloopt.

5.2 Impact

De initiatiefnemer vraagt een omgevingsvergunning aan voor een stedenbouwkundige handeling. De geplande werken houden de boven- en ondergrondse sloop in van een bestaand winkelcomplex en een parking (Figuur 5a):

- **Constructie 1 is het hoofdgebouw van het winkelcomplex (1.662m²).**
De constructie is gefundeerd. Het gebouw wordt gedragen door 22 metalen steunpijlers die rusten op een betonnen basis tot op een vermoedelijke diepte van 1m -mv. De vloerbedekking bestaat uit betonplaat en betonklinkers. De betonplaten hebben een dikte van 20-25cm. Daaronder bevindt zich vermoedelijk een laag van gestabiliseerd zand van 15 tot 20cm. De betonklinkers zijn 12cm dik. Eronder bevindt zich vermoedelijk een laag van gestabiliseerd zand van 15-20cm.
Ter hoogte van de betonnen pijlers zal de bodem diepgaand verstoord zijn. Ze hebben een vermoedelijke diepte van 1m -mv en een basis van 1m².
De sloop van de vloerbedekking zal een bodemimpact inhouden van ca. 50cm -mv ter hoogte van de betonplaat en ca. 40cm -mv ter hoogte van de klinkers. De bodem kan mogelijk intact gebleven zijn omdat hier een plaggenbodem aanwezig is.
- **Constructie 2 is een luifel (overkapte palletstelling)(200m²).**
De sloop van de constructie houdt geen bodemimpact in omdat deze niet gefundeerd is.
De vloerbedekking is beton. De sloop van de vloerbedekking zal een bodemimpact inhouden van ca. 50cm -mv ter hoogte van de betonplaat. De bodem kan mogelijk intact gebleven zijn omdat hier een plaggenbodem aanwezig is.
- **Constructie 3 is een luifel (overkapte palletstelling)(200m²).**
De sloop van de constructie houdt geen bodemimpact in omdat deze niet gefundeerd is.
De vloerbedekking bestaat uit een gegoten betonplaat. De sloop zal een bodemimpact inhouden van ca. 50 cm -mv. De bodem kan mogelijk intact gebleven zijn omdat hier een plaggenbodem aanwezig is.
- **Constructie 4 is een zone met tuinhuisen en een luifel (overkapte draagarmstelling voor houtopslag)(360m²).**
De sloop van de constructies houden geen bodemimpact in omdat ze niet gefundeerd zijn.
De vloerbedekking bestaat uit een klinkers. De sloop zal een bodemimpact inhouden van ca. 40 cm -mv. De bodem kan mogelijk intact gebleven zijn omdat hier een plaggenbodem aanwezig is.
- **Constructie 5 is een luifel (overkapte palletstelling)(60m²).**
De sloop van de constructie houdt geen bodemimpact in omdat deze niet gefundeerd is.
De vloerbedekking bestaat uit een klinkers. De sloop zal een bodemimpact inhouden van ca. 40 cm -mv. De bodem kan mogelijk intact gebleven zijn omdat hier een plaggenbodem aanwezig is.
- De sloop van de **parking** zal een bodemimpact inhouden van ca. 50cm -mv ter hoogte van de betonplaat (3.840m²) en ca. 40cm -mv ter hoogte van de klinkers (216m²). De bodem kan mogelijk intact gebleven zijn omdat hier een plaggenbodem aanwezig is.

We besluiten dat er bij een stedenbouwkundige aanvraag rekening gehouden wordt met de **effectieve verstoring** van het terrein. De bovengrondse sloop houdt geen bodemimpact in. De **ondergrondse sloop** heeft een impact op de bodem in een zone van **ca. 5.566m²**. De sloop van de parkings en de vloerbedekkingen zullen een beperkte bodemimpact van ca. 0.40m -mv tot 0.50m -mv inhouden. Dit zijn vermoedelijk ondiepe verstoringen met geen of slechts een beperkte bodemimpact. Mogelijk is de C-horizont nog intact bewaard omdat hier een plaggenbodem is gekarteerd. Ter hoogte van de pijlers van het hoofdgebouw is de bodemimpact aanzienlijk en zal de bodem reeds diepgaand verstoord zijn. We merken op dat er zal **niet dieper gegraven worden dan bestaande verstoring omdat alleen sloop is aangevraagd**.

5.3 Kans op kennisvermeerdering

KANS OP KENNISVERMEERDERING INZAKE STEENTIJD ARTEFACTENSITES

Het terrein ligt in een vlakte en heeft een vlak hoogteverloop tussen 11.07m en 12.24m + TAW. Het gekarteerde bodemtype is w-Sdm. Dit is een plaggenbodem wat archeologisch een interessante bodem is, omdat het afdekkende plaggenpakket de kans vergroot op intacte archeologische sites, indien aanwezig. wSdmc heeft een verbrokkelde textuur B-horizont waardoor de kans op bewaring van steentijdvindplaatsen -indien aanwezig- klein is. In de omgeving zijn losse vondsten van lithisch materiaal aangetroffen op de Diestiaan getuigenheuvels. Grote concentraties zijn niet aangetroffen maar het materiaal wijst alleszins op de aanwezigheid van de prehistorische jager-verzamelaar in de regio. Prof. dr. P.M. Vermeersch analyseerde de steentijd vindplaatsen uit het mesolithicum en het neolithiserend mesolithicum in deze regio. Hij stelt vast dat de prehistorische vindplaatsen gelegen zijn op de steile uitlopers van de Diestiaan getuigenheuvels. Het betreft in bijna alle gevallen ZAfe bodems²⁹ (38 van de 44 vindplaatsen bevinden zich op ZAfe bodem). ZAfe bodems zijn zeer droge tot matig natte zandgronden met humus en/of ijzer B-horizont en met stenige fase op geelachtig of groenachtig stenig materiaal en bevinden zich op de toppen van de heuvels.

De kans op kennisvermeerdering inzake steentijdartefactensites wordt als **laag** ingeschat omdat het aanwezige bodemtype een verbrokkelde textuur B-horizont heeft en het terrein niet in een gradiëntzone ligt. Gradiëntzones zijn wel aanwezig in de omgeving op de drogere bodems.

KANS OP KENNISVERMEERDERING INZAKE SPORENSITES

Uit de bureaustudie blijkt dat er een lage kans is op sporensites vanaf het neolithicum tot de middeleeuwen. Er is wel een **kans** op het aantreffen van **post-middeleeuwse sporen met nadruk op de 17de en 18de eeuw**. We kunnen momenteel niet nagaan of het bodemprofiel nog intact is omdat het terrein grotendeels verhard is. Aangezien op dit terrein een plaggenbodem is gekarteerd, is de kans reëel dat er onder de humus A-horizont nog intacte sporen en structuren aanwezig zijn die een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan de archeologische en historische kennis.

5.4 Advies

Verdergezet archeologisch onderzoek naar **steentijdartefactensites** op zich wordt **niet geadviseerd** omdat uit de bureaustudie blijkt dat er een **lage verwachting** is op het aantreffen van deze vindplaatsen. Het aanwezige bodemtype heeft een verbrokkelde textuur B-horizont. Het terrein ligt niet in een gradiëntzone. Deze zones zijn wel aanwezig op hoger gelegen terreinen in de omgeving.

Verdergezet archeologisch onderzoek naar **sporensites** vanaf het laat-neolithicum tot de nieuwste tijd wordt wel **geadviseerd**. Uit de bureaustudie blijkt dat er een lage kans is op sporensites vanaf het neolithicum tot de middeleeuwen. Er is wel een reële kans op het aantreffen van **post-middeleeuwse sporen met nadruk op de 17de en 18de eeuw**. We kunnen momenteel niet nagaan of het bodemprofiel nog intact is omdat het terrein grotendeels verhard is. Aangezien op dit terrein een plaggenbodem is gekarteerd, is de kans reëel dat er onder de humus A-horizont nog intacte sporen en structuren aanwezig zijn die een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan de archeologische en historische kennis.

Omdat de geplande sloop ook een ondergrondse verwijdering van de bestaande verharding inhoudt, adviseren we een **verdergezet archeologisch vooronderzoek**. Hiertoe stellen we een programma van maatregelen op in het tweede deel van deze archeologienota.

²⁹ VERMEERSCH P.-M. 1976, p. 237-239.

5. SAMENVATTING

Deze archeologienota is opgesteld om de locatie Diest (Deurne) - Tessenderloseweg op archeologisch vlak te waarderen. De studie is uitgevoerd naar aanleiding van een omgevingsvergunning voor de realisatie van een stedenbouwkundige handeling nl. de **ondergrondse sloop** van een bestaande verharding. Bij een stedenbouwkundige aanvraag wordt rekening gehouden met de **effectieve verstoring** van het terrein.

Op basis van de landschappelijke en archeologische context kennen we aan het plangebied een lage verwachting toe op het aantreffen van artefactensites. Het gekarteerde bodemtype w-Sdm heeft een verbrokkelde B-horizont en het terrein ligt niet in een gradiëntzone. In de omgeving is lithisch materiaal gevonden. De vindplaatsen situeren zich op de hogergelegen hevels in de omgeving. De locatie van deze vindplaatsen was het onderwerp van een studie van P.M. Vermeersch die besluit dat de ZAfe bodems bijzonder interessant waren voor de jager-verzamelaar tijdens het mesolithicum en, wat hij benoemt, het neolithiserend mesolithicum. De kans op kennisvermeerdering inzake vindplaatsen uit de steentijd wordt als laag ingeschat. Vanuit een kosten-batenanalyse is verder *doelgericht* onderzoek naar steentijd artefactensites niet te verantwoorden en wordt dan ook niet geadviseerd.

De kans op kennisvermeerdering wat betreft sporensites wordt als reëel ingeschat, vooral gebaseerd op de archeologische en de bodemkundige context. Aangezien op dit terrein een plaggenbodem is gekarteerd, is de kans reëel dat er onder de humus A-horizont nog intacte sporen en structuren aanwezig zijn. We kunnen momenteel geen controleboringen en/of een landschappelijk booronderzoek uitvoeren om na te gaan of het bodemprofiel nog intact bewaard is omdat het terrein grotendeels verhard is.

Omdat de geplande sloop een ondergrondse verwijdering van de bestaande verharding inhoudt, adviseren we een **verdergezet archeologisch vooronderzoek**. Daarom stellen we een programma van maatregelen op in het tweede deel van deze archeologienota.

6. Bibliografische referenties

UITGEGEVEN BRONNEN

ACKE B. 2017: Archeologienota Tessenderlo-Diesterstraat (prov. Limburg), Verslag van resultaten, Monument Vandekerkckhove, Ingelmunster.

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Code van Goede Praktijk voor de uitvoering en rapportage over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.

DE RAYMAEKER A. e.a. 2016: Archeologisch vooronderzoek aan de Diesterstraat te Tessenderlo, Studiebureau Archeologie, Kessel-Lo.

DUPONT L. 2018: Nota: Resultaten van het proefsleuvenonderzoek aan de Diesterstraat te Tessenderlo. URI : <https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/7164>

ERVYNCK A., DEBRUYNE S. & RIBBENS R. 2015: *Assessment, Een handleiding voor de archeoloog*. Onroerend Erfgoed, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed.

MATTHIJS J. & DE GEYTER G. 1999: Toelichtingen bij de geologische kaart van België, Vlaams Gewest: kaartblad 25, Hasselt [1/50 000]. Belgische Geologische Dienst en Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Bestuur Natuurlijke Rijkdommen en Energie, Brussel.

ROOVERS I. 2020: Archeologienota 2020K173 Diest – Tessenderloseweg, AIR Rapport 17, Onze-Lieve-Vrouw-Waver.

VAN GILS M. & DE BIE M. 2006: Steentijd in de Kempen. Prospectie, kartering en waardering van het laat-paleolithisch en mesolithisch erfgoed, *Centrale Archeologische Inventaris (CAI) II. Thematisch inventarisatie- en evaluatieonderzoek*, VIOE-Rapporten 02, Brussel, 7-16.

VERMEERSCH P.-M. 1976: Steentijdmateriaal uit het noordelijk Hageland (Oudheidkundige repertoria Reeks B XI), Brussel.

VERRIJKT J. 2020: Archeologienota Tessenderlo, Diesterstraat: Verslag van Resultaten, Beerse.

DIGITALE BRONNEN

Agentschap voor geografische informatie: www.agiv.be

Agentschap onroerend erfgoed: www.onroenderfgoed.be

Bodemverkenner: www.dov.vlaanderen.be

Cartesius: www.cartesius.be

Cartoweb: www.cartoweb.be

Centraal Archeologische Inventaris: cai.erfgoed.net en

Databank ondergrond Vlaanderen: dov.vlaanderen.be

Geoportaal: geo.onroenderfgoed.be

Geopunt Vlaanderen: www.geopunt.be

Inventaris onroerend erfgoed: www.inventaris.onroenderfgoed.be

Koninklijke Bibliotheek van België: www.kbr.be

7. Lijst van figuren

- Figuur 1: Situering van het plangebied op het Grootchalig Referentie Bestand (bron: geopunt)
- Figuur 2: Het plangebied op het Grootchalig Referentie Bestand (bron: geopunt)
- Figuur 3: Situering van het plangebied op het gewestplan. Code rood-wit = woongebied met landelijk karakter, geel = agrarisch gebied, paars = industriegebied (bron: geopunt)
- Figuur 4: Situering van het plangebied op de meest recente luchtfoto (bron: geopunt)
- Figuur 5a: Plan van de huidige toestand met aanduiding van de aangevraagde sloopzones (bron: opdrachtgever)
- Figuur 5b: code oranje = te slopen loods/magazijn waarvan 1: hoofdgebouw, 2: luifel ten oosten van het hoofdgebouw, 3: luifel ten zuiden van het hoofdgebouw, 4: tuinhuizen en houtopslag, 5: luifel, code grijs = te slopen betonplaat, code groen = te verwijderen klinkers (bron: geopunt en AIR)
- Figuur 6: Diest-Tessenderloseweg: hoogteprofiel 1 met NZ doorsnede, hoogteprofiel 2 met WO doorsnede.
- Figuur 7: Plangebied op het digitaal hoogtemodel DHMII. Hoogteprofielen 1 NZ en 2 OW zijn aangeduid in het rood (bron: geopunt).
- Figuur 8: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel II (bron: geopunt).
- Figuur 9: Plangebied op de kaart van overstromingsgevoelige gebieden 2017, code lichtblauw = mogelijk overstromingsgevoelig (bron: geopunt)
- Figuur 10: Plangebied op de tertiairgeologische kaart (bron: dov.vlaanderen)
- Figuur 11: Plangebied op de quartairgeologische kaart (bron: dov.vlaanderen).
- Figuur 12: Plangebied op de digitale bodemkaart (bron: geopunt)
- Figuur 13: Aanduiding van archeologische vindplaatsen en bureaustudies in de omgeving (bron: CAI, geopunt)
- Figuur 14: Situering van de indicatieve toponiemen -bergen op het DHM (bron: geopunt)
- Figuur 15: Plangebied op de Fricx kaart ca. 1744 (bron: geopunt)
- Figuur 16: Plangebied op de Ferrariskaart van 1777 (bron: geopunt)
- Figuur 17: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen ca. 1840 (bron: geopunt)
- Figuur 18: Plangebied op de Vandermaelen kaart 1846-1854 (bron: geopunt)
- Figuur 19: Plangebied op de luchtfoto van 1995 (bron: cartesius)
- Figuur 20: Plangebied op de luchtfoto reeks 2000-2003 (bron: cartesius)

8. Lijst van foto's en tabellen

FOTO'S

Foto 1: Plattegrond van constructie 1 = het hoofdgebouw (bron: opdrachtgever).

Foto 2: Voorgevel van het hoofdgebouw langs de Tessenderloseweg.

Foto 3: Voorgevel van het hoofdgebouw en zicht op de parking in betonklinkers aan de voorzijde van de winkel.

Foto 4: Stalen constructie en betonvloer in het hoofdgebouw.

Foto 5: Stalen constructie en betonvloer in het hoofdgebouw.

Foto 6: Stalen constructie en betonklinkers in de achterzijde van het hoofdgebouw.

Foto 7: Stalen constructie en betonklinkers in de achterzijde van het hoofdgebouw.

Foto 8: Constructie 2 – overkapte palletstelling. Verharding in de hangars is betonplaat.

Foto 9: Constructie 3 – overkapte palletstelling. Verharding in de hangar is in betonklinkers.

Foto 10: Constructie 2 – overkapte palletstelling. Verharding in betonklinkers en waterdoorlatende klinkers.

Foto 11: Verharding in betonklinkers en waterdoorlatende klinkers.

Foto 12: Parking - verharding in betonklinkers en waterdoorlatende klinkers.

Foto 13: Parking - verharding in betonklinkers en kiezels.

Foto 14: Constructie 4 – overkapte draagarmstelling – parking in betonklinkers.

Foto 15: Constructie 4 – overkapte draagarmstelling – parking in betonklinkers.

TABELLEN

Tabel 1: Overzicht van de archeologische en historische perioden (bron: Onderzoeksbalans Vlaanderen)

ATELIER ILSE ROOVERS
ARCHEOLOGISCHE STUDIES